

KREIRANJE ODJEĆE OD VUNE

Ištvanović, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:275039>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO TEHNOLOŠKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

KREIRANJE ODJEĆE OD VUNE

ak. slik. Paulina Jazvić, prof.

Ines Ištvanović

Zagreb, srpanj 2018.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF TEXTILE TECHNOLOGY
Department of textile and clothing design

MASTER`S THESES
WOOLEN CLOTHING DESING

Prof. Paulina Jazvić, MA

Ines Ištvanović

Zagreb, july 2018.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA:

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Smjer: Modni dizajn

Broj stranica: 56

Broj slika: 29

Broj modela ilustracija kolekcije: 16

Broj literaturnih izvora: 6

Broj internetskih izvora: 46

Broj tabela: 2

Članovi povjerenstva:

Prof. likovne kulture Koraljka Kovač Dugandžić, izv. prof. art.

Ak. slik. Paulina Jazvić, izv. prof.

Dr. sc. Ksenija Doležal, doc.

Prof. likovne kulture Andrea Pavetić, izv. prof.

Datum predaje rada: 6.07.2018.

Datum obrane rada: 10.07.2018

SAŽETAK

Diplomski rad rađen je iz dva dijela. Opisni dio i likovni dio. U opisnom dijelu objasniti će tehnička svojstva i dobivanje samog vunenog vlakna. Objasniti će povijesni razvoj vune i odijevanja sažete kroz više autora: Svijet tekstila-Mary Schoeser, Povijest odijevanja-Francois-Marie Grau i Fashion portfolio –Ana Kiper. Dotaknut će se teme modernog odijevanja i što moda znači danas. Pisat će i o dizajnerima koji su svoje kolekcije oblikovali vunom i pletivom. U likovnom dijelu prezentirat će vlastitu kolekciju izrađenu od vune tehnikom pletenja i filcanja, te konstrukciju odabranog modela.

Ključne riječi: vuna, pletivo, filc, kolekcija, volumen

ABSTRACT

This Master's Thesis consists of two parts: the descriptive part and the artistic part. In the descriptive part, I expound on the technical properties and the process of obtaining the wool fibre. I present the historical development in connection with the wool and clothing through the works of multiple authors: *World Textiles* by Mary Schoeser, *History of Clothing* by François-Marie Grau and *Fashion Portfolio* by Anna Kiper. I also touch upon the subject of modern clothing and what fashion means today. Moreover, I write about designers who used wool and knitting for their collections. The artistic part contains my own collection created from wool using the technique of knitting and felting as well as the construction of the chosen model.

Key words: wool, knitting, felt, collection, volume

SADRŽAJ

1 UVOD.....	1
1.1. OBJAŠNJENJE CILJEVA DIPLOMSKOG RADA.....	1
2 TEORETSKI DIO	2
2.1. OBILJEŽJA VUNE.....	2
2.1.1. DOBIVANJE I VRSTE VUNA.....	2
2.1.2. KEMIJSKI SASTAV I SVOJSTVA VUNE.....	3
2.2. MODA I ODJEVANJE KROZ POVIJEST.....	4
2.2.1. POVJESNI RAZVOJ VUNE I ODJEVANJA	4
2.2.2. MODA 20OG STOLJEĆA.....	15
2.3. DIZAJNERI.....	23
IGOR GALAŠ.....	23
TAHIR SULTAN.....	25
MOTOHIRO TANJI.....	27
MERCEDES AROCENA i LUCIA BENITEZ.....	28
2.4 TEHNIKE IZRADE VUNENIH TVOREVINA.....	29
2.4.1 FILCANJE.....	29
2.4.2.PLETENJE.....	31
3 PRAKTIČNI DIO.....	33
3.1. ILUSTRACIJA KOLEKCIJE.....	34
3.2. KONSTRUKCIJA	50
3.2.1. KONSTRUKCIJA TEMELJNOG KROJA HALJINE.....	51
3.2.2. KONSTRUKCIJA MODELA BR. 10 IZ VLASTITE KOLEKCIJE.....	52
4 ZAKLJUČAK.....	53
5 LITERATURA.....	52

1 UVOD

U diplomskom radu prezentirat ću svoju ideju odijevanja vunom i pletivom. Ova kolekcija predstavlja moju viziju oblikovanja i izražavanja vlastite ideje i emocije koja se implementira u dizajnu odjeće. Na odabir vune kao glavnog tekstilnog materijala u kolekciji potaknulo me sjećanje na djetinjstvo, druženje s bakom kroz izradu raznih pletiva i odjeće.

Opisni dio pregled je na povijest odijevanja općenito. Od prapovijesti i prvog razvoja vunenog vlakana, pa do modernog doba. Od prvih vunenih, šivanih tunika sve do kožnih jakni i mini suknja. Modu povijesnih naroda diktirali su plemići, tek krajem 19.st. ona se odvaja od dvora, dizajneri dobivaju više slobode, a revije se polako počinju prezentirati na sličan način kao danas. Jednako kao i dizajn odjeće, način održavanja revija doživljava razne promjene.

1.1. OBJAŠNJENJE CILJEVA DIPLOMSKOG RADA

U prvom opisnom dijelu diplomskog rada proučila sam postojeću literaturu o tehničkim svojstvima vune, povijesti vune i odijevanja, pletenju, o modi i trendu danas. U opisnom dijelu predstaviti ću i svoje zaključke na pojedine teme i poglavlja. Zatim ću u likovnom dijelu dizajnirati vlastitu kolekciju kroz 16 modela. Ovdje sam predstavila sebe i svoju viziju oblikovanja ideje kroz istraživanje različitih formi, volumena, prepleta.

2. TEORETSKI DIO

2.1. OBILJEŽJA VUNE

2.1.1. DOBIVANJE I VRSTE VUNA

“Vuna je naziv za prirodno proteinsko(keratinsko) vlakno koje se dobiva iz runa raznih vrsta ovaca. Runo je naziv za cjeloviti dlačni pokrivač ovce”^[1]

Kvaliteta vunenog vlakna ovisi o više faktora. Prije svega to je vrsta ovaca, zatim dio tijela ovce, te dali se vuna striže sa živih ili uginulih ovaca. Danas postoje preko 200 različitih vrsta ovaca. Među izvorne pasmine spadaju, merino ovca, navajo ovca, ovca crnog lica, ovca masnog repa i pramenka. Ovce možemo podijeliti prema kvaliteti vune koje daju. Finu vunu daju merino ovce, njihova vlakna su fina, mekana, vrlo kovrčava, promjera 18 do 25 μ m, duljine 8 do 11 cm. Od merino vune dobivaju se najkvalitetnije tkanine koje se najčešće koriste za izradu gornje odjeće. Križane pasmine daju vunu nešto niže kvalitete, srednje finoće, prikladne su za nešto grublja pletiva. Također je prikladna za gornju odjeću ali se koristi i za kućnu upotrebu. Gruba vuna je vuna najniže kvalitete, slabo ili nimalo kovrčava. Koristi se za izradu dekorativnih i kućanskih tvorevina poput tepiha ili u tehničke svrhe.

Najkvalitetnija vuna je runska vuna koja se dobiva striženjem živih ovaca. Tabačka vuna dobiva se skidanjem vune s uginulih životinja, vuna je oštećenija i manje kvalitetna. Vuneni regenerati dobivaju se recikliranjem vunениh proizvoda, takva vuna najniže je kvalitete i često se upotrebljava kao mješavina s drugim vlaknima. Fina vlakna koja nazivamo puh meka su i tanka, imaju vrlo izraženu vijugavost, debljina se kreće od 15 do 30 mikrona, nemaju srž i lako se puste. Prelazna vlakna su duža i manje kovrčava, tamnija od puha. Mogu biti s ili bez srži. Ojaste dlake su grube i krute najčešće su to dlake s nogu ili njuške životinja. Slabije su kovrčavosti i duža su od puha. Vuna skinuta sa životinje sadrži mnogo nečistoća koje nazivamo sjera, poput masnoća, raznih biljnih nečistoća, zemlje. Odgovarajućim postupcima nečistoće se uklanjaju. Pranje vune provodi se u dva procesa. Prvim pranjem odnosno prepranjem uklanja se najveći dio nečistoća a provodi se na mjestu uzgoja ovaca. Drugi dio pranja provodi se netom prije prerade vune, a izvršava se industrijski.

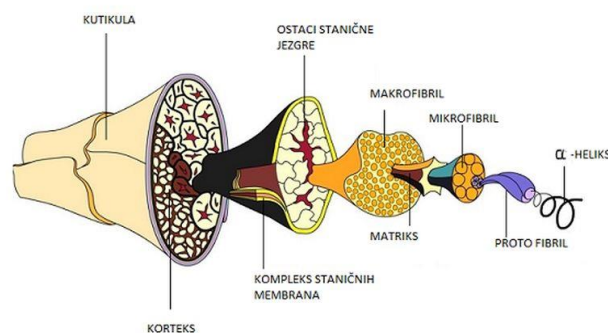
^[1] Čunko R., Andrassy M.: Vlakna, Zrinski d.d., Čakovec, 2005.

2.1.2. KEMIJSKI SASTAV I SVOJSTVA VUNE

Vuneno vlakno sastoji se od tri dijela: vanjskog omotača koji nazivamo kutikula, zatim korteksa koji je glavni dio vlakna i srži odnosno medule koja je karakteristična za grublje vune i nalazi se u središtu vlakna.

Vuna spada u prirodna životinjska vlakna. Od drugih vlakna životinjskog porijekla razlikuje se visokim postotkom sumpora koji potiče od sadržaja dvostrukih aminokiselina. Zbog velikog broja veza među molekulama i različitih kemijskih skupina u polimernoj molekuli vuneno vlakno osjetljivo je na sunčevu svjetlost, toplinu, vodu a najviše na lužine.

Sl. 1. Shematski prikaz građe vune

Vunena vlakna sastoje se od ugljika (C) 50-52% udjela, vodika (H) 6,5-7,5%, kisika (O) 22-25%, dušika (N) 16-17%, sumpora (S) 3-4% i pepela sa udjelom u ukupnoj masi od 0,5%. Svojstva vunениh vlakna variraju ovisno o pasmini ovce od koje je dobiveno vlakno. Vlakna su blijedožučkasta, ponekad crna, siva ili smeđa. Grublje vune daju duža manje kovrčava vlakna, dok su finija vlakna jače kovrčavosti i kraća su. Finoća vlakna jedno je od najvažnijih svojstva jer se prema njemu određuje i finoća pređe koja se dobiva danjom obradom. Važno svojstvo vune je mogućnost zadržavanja topline, zbog toga je pogodna za izradu zimske odjeće. Isto tako u novije vrijeme koristi se kao izolator u tehničke svrhe u građevini.

2.2. MODA I ODJEVANJE KROZ POVIJEST

„Postanak pojedinih dijelova odjeće nije uvjetovan samo zaštitom tijela nego ima i magičnih utjecaja (ruho pri obavljanju religijskih obreda), estetskih (ukrašavanje tijela, npr. komadima krzna), a ovisi i o radnoj aktivnosti (vatrogasno odijelo) ili potječe od osjećaja stida. Na način odijevanja utječu običaji, stupanj kulture, tehnički napredak i društveni položaj ljudi.“^[2] Prvobitna funkcija odjeće bila je da čovjek zaštiti svoje tijelo od vanjskih utjecaja. Kroz povijest ona dobiva više funkcija. Odjeća postaje simbolom, ona simbolizira pripadnost i svrhu. Biva u funkciji religijskih obreda, oni u svojim izvršenjima zahtijevaju različitu odjeću koja je primjenjena za određeni ritual. Odjeća je u funkciji vojske, uniforme. Različite vrste uniforma pokazatelj su različitih vojnih činova. Također ima i psihološku funkciju. Kroz povijest ona je i pokazatelj i simbol određenog staleža. Odjeća Faraona, kraljeva, plemića jasno se razlikovala od odjeće građanstva, običnog puka. U nekim povijesnim periodima vladale su zabrane za običan puk, u smislu vrste i boje odjeće. Ovdje je ona bila simbol moći, luksuza. Krajem 19. i početkom 20. st. gube se klasne kategorizacije staleža, razvija se industrija, masovna proizvodnja, odjeća i moda prestaju biti u službi plemstva odnosno, imućnijeg staleža građanstva. Francois-Marie Graue u svojoj knjizi Povijest odijevanja navodi da je nemoguće razlikovati, prema načinu odijevanja direktora tvrtke od njegove daktilografinje. Moda je liberalizirana i dostupna svima. Sredinom prošlog stoljeća ona poprima jednu drugačiju funkciju. Moda i odjeća se individualiziraju, postaju pokazatelj pripadnosti određenoj skupini, pokazatelj političkih stajališta, stanje uma pojedinca ili određene skupine, bunt protiv nametnutih mišljenja i obrazaca ponašanja.

2.2.1. POVJESNI RAZVOJ VUNE I ODJEVANJA

Razvoj vune započinje oko 10000 g. pr. Kr. kada je čovjek pripitomio ovcu. U početku se od krzna životinja izrađivao se pust odnosno filc. Ova tehnika spajanja vlakna u tkaninu popularna je i danas u modernom odjevanju. Tehnika filcanja vune, je tehnika izrade tekstilnih proizvoda bez pređenja odnosno tkanja. Vlakna se mehanički tlače pomoću pritiska, topline i vode. Prva nalazišta pustenih tkanina otkrivena su u naselju Catal Huyuk u današnjoj Turskoj oko 6000 g. pr. Kr. Nalazišta pusta pojavljuju se i 3000 g. pr. Kr. u Anatoliji. Predenje vune razvilo se oko 4000 g. pr. Kr. u Babilonu, te se od tuda proširilo prema Sredozemlju. Jedno od prvih nalazišta predene vune s izvlačenjem također je Catal Huyuk.

U periodu brončanog i ženjeznog doba u području sjeverne Europe muškarci su nosili vunene hanjine koje su sezale do koljena i bile su stegnute u struku. Ogrtač prebačen preko ramena i vunenu kapu. Žene su nosile vunene bluže, suknu ili haljinu koja je sezala do poda i vunenu kapu. Koristile su mnogo brončanog ili zlatnog nakita

---

^[2]<https://hr.wikipedia.org/wiki/Odje%C4%87a>, od 30.04.2018

Egipćani su puno pažnje posvećivali udobnosti odjeće. Najčešće je bila lanena, bijele boje kojoj su pripisivali sveti karakter. Česo bogato plisirana i nabrana bila je ukrašena raznobojnim perlama i vezicama. Odjeća je bila oskudna, te zbog tople klime, nije služila kao zaštita od vremenskih uvjeta već kao ukras tijelu. I muškarci i žene brijali su glave, te nosili najčešće crne perike, ukrašene perlicama.

Sl. 2. Primjer Egipatske odjeće

Glavni muški odjevni predmet egipćana bio je „shenti“-ogrtač nabran oko bokova i pričvršćen pojasom. Nosili su ga svi staleži, no faraonski „shenti“ bio je izrađen od finijeg platna i jače plisirana. „Sindon“ je pravokutno platno koje se nosilo na više načina, nosili su ga bogatiji ljudi. „Calasiris“-šivana prozirna tunika nabrana pomoću štirke, bez rukava, razvija se nešto kasnije. Ova tunika vezala se sa strane pomoću traka, ukrašavala se perijem ili različitim perlama, a njena dužina bila je pokazatelj društvenog statusa. Nosila su je oba spola. Žene su još nosile haljinu sa naramenicama koje se križaju u području prsa, grudi su često bile gole. Haljine su se ukrašavale ogrlicama oko struka ili raznobojnim vezenim uzorcima. Dužina odjavnog predmeta bila je pokazatelj pripadnosti određenoj društvenoj klasi. Faraoni su još nosili ogrtače od leopardova krzna i izrazito mnogo nakita.

Do Srednjeg vijeka za pređenje vune i ostalih pređa koristila su se presica i vretena. Ova najstarija tehnika izrade pređe, izumljena u Indiji, gdje se vlakna namataju i stežu užetom, a u nekim se krajevima zadržala sve do danas.

Kolovrat je izumljen u Srednjem vijeku, te je znatno ubrzao tehniku pređenja. Također se dobivala ujednačenija pređa. U 16. St. dodano mu je sasko kolo. Sada se kolovrat mogao pokretati nogom, što je opet znatno ubrzalo proces izrade pređe.

Sl. 3. Vreteno i presica

Tehnika “Valjanje sukna” javlja se u hladnijim krajevima. Ovim postupkom dobiva se vuna koja je otporna na vlagu i vjetar. To je proces vodenog čupavljenja i udaranja lica tkanine, tim postupkom sakrile su se sve nepravilnosti te se dobilo čvrsto, grubo platno.

Za izradu odjeće Grci su koristili vunu i lana i pamuk. Žene su bile vješte u predenu vune, tkanine su bile fine i lagane. Grci nisu uvijek imali stroge propise za odijevanje pojedinih društvenih staleža. Muški odjevni predmet „hiton“ izrađen od vune, bijele je boje i ukrašen geometrijskim ornamentom. „Hlena“ je bio ogrtač crvenkaste boje i kopčao se na grudima, ukrašen geometrijskom ali i floralnom ornamentikom. Žene nose „hiton“ koji je bio šivan sa strane, u početku u prirodnim bojama, a kasnije u plavoj ljubičastoj, žutoj i crvenoj boji, te „peplos“ koji se pričvršćivao pomoću kopča. Odjeća se stezala u struku pojasom ukrašenim školjkama i perlama, u početku nije bila pretjerano nabrana. Nosile su i veliki ogrtač i veo koji se spuštao niz leđa.

Za razliku od grka, rimska je moda bila strogo regulirana, različiti tipovi odjevnog predmeta označavali su različiti društveni status. Sličnost grčke i rimske mode je u bogatim naborima i tome što se osnovna odjeća sastojala od dva djela tunike i toge (ogrtača). Tunike su bile krojene sa različitom dužinom rukava. Niži staleži nosili su uže i kratke tunike. „Klavus“ crvena pruga sa strane ili po sredini tunike označavala je položaj u društvu. Širi „klavusi“ bili su primjereni višem sloju, purpurnu „klavus“ su nosili državni službenici. Službena tunika bila je dužine do poda i nje bila opasana za razliku od ostalih tunika. Togu su nosili samo

građani Rima i po tome su se razlikovali od ostalih. Bijela, vunena tkanina kružnog oblika, složenih nabora ograničavala je kretanje, te su je pretežno nosili samo oni bogatiji koji nisu morali raditi, mada su na nju imali pravo svi građani Rima.

FIG. 125.
AJUSTEMENT SACERDOTAL DE LA TOGE.
POSE SUR DRAPÉ.

Fig. 126. — AJUSTEMENT DE LA TOGE PRÉTENTE.
POSE SUR DRAPÉ.

Sl. 4. Primjeri Rimske odjeće, toga

Toga se nosila s oba kraja prebačena preko lijevog ramena. „Stola“ je bila vrsta ženske odjeće nalik na grčki „hiton“, a sezala je do poda. Ovdje se javlja prvi oblik današnjeg grudnjaka „storfium“ preko kojeg se nosila donja tunika koja je bila uža i duža od gornje tunike „stole“. „Stola“ je bila tunika različitih boja bogato nabrana i ukrašena, visoko potpasana pojasevima. Preko ove vrste tunike nosilo se ogrtač od četvrtaste tkanine „palla“, kopčan na ramenima, a stražnji kraj mogao se koristiti poput kapuljače. Iako su Rimljani voljeni nakit, njegovo se nošenje ograničavalo, te s toga nije bio ni približno fino izrađivan kao onaj egipatski. U početku je Rimska odjeća bila jednostavna, no širenjem Rimskog carstva odjeća postaje bogatija, te se prihvaćaju utjecaji iz Europe Kine i Indije.

Što se tiče bojadisanja, najstariji arheološki dokazi datiraju oko 2500g. pr. Kr. Vuna se lako bojadisala jer vlakna sadrže proteine. Oni lako prihvaćaju kiseline koje se nalaze u većini bojila. Za dobivanje različitih nijansi crvene boje koristio se alizarin dobiven od korijena broća. Za zlatno žutu boju koristila se kurkuma. Vrbovnik podrijetlom iz zapadne Azije koristio se za dobivanje plave boje. Purpurna boja dobivala se dodavanjem murexa vrbovničkoj otopini, također se purpurna boja dobivala od školjaka. Purpurna vuna dobivena

izvlačenjem boje iz školjaka bila je iznimno tražena. Glavna luka za izvoz bila je Biblos u Siriji. Lišaj rocella tintora također daje plavkasto purpurnu boju, služi kao direktno bojilo, a dodavanjem kiselina dobivaju se crvenkaste nijanse, dok lužine daju plavkaste nijanse. Bojanje vune lišajem rocella tintora koristila se i u Egiptu. Za dobivanje crvene boje kasnije se koriste i neke vrste insekata u kombinaciji sa alaunom ili kositrom.

Napredni tkalački stanovi pojavljuju se oko 700 g. pr. Kr. , dok su prvi dokazi o jednostavnijim vodoravnim tkalačkim stanovima s kamenim utezima pronađeni na području Mađarske oko 6000 g. pr. Kr. Oko 3000 g. pr. Kr. u Egiptu i Mezopotamiji također se razvijaju se vodoravni tkalački stanovi. Oko 1. stoljeća tehnika tkanja uvelike se olakšava izumom tkalačkog stana sa uspravnim okvirom. Izumom palica za uzorkovanje i razvojem naprednijih tkalačkih stanova sa listovima za uzorkovanje, izrađuju se platna sa složenijim uzorcima. Također se razvija tkalački stan sa uzištem. Tkanine prestaju biti jednoboje te se pojavljuju karirani uzorci, vodoravne linije, a kasnije geometrijski, životinjski i floralni likovi. Daljnjim razvojem tehnologije i trgovine tkanine postaju ikonografske te prikazuju kulturu svog područja i vremena.

U periodu oko 400 g. pr. Kr. vuna je bila već naveliko rasprostranjena i prihvaćena u svakodnevnom životu. Koristila se na samo u odijevanju već u izradi nepropusnih šatora, sedla, dekorativnih tapiserija, tepiha. Također se koristila u kombinaciji sa drugim vlaknima odnosno materijalima poput lana, svile i pamuka.

Razvojem industrije i trgovine razvijaju se i finije tkanine odnosno njihove sirovine. Vuna je već dugo bila glavni materijal u sjevernoj Europi, a sad se njezina kvaliteta poboljšala primjenom selektivnog uzgoja. Najkvalitetnija vuna dobivala se od merino ovaca koje su u doba starog Rima uzgajana na području današnje Španjolske, osim merino uzgajale su se i druge vrste ovaca. Najpoznatije pasmine bile su escurial, paulars, infandatos, negretti. U Engleskoj se također uzgajaju ovce radi dobivanja vune, križanjem ovaca razvijaju se nove pasmine koje daju nešto grublju vunu. Iz ovih zemalja uzgoj ovaca proširen je i na druge kontinente.

Finija, luksuznija vuna se izvozila. U južnim područjima Azije u ovom periodu također dolazi do razvoja finijih vunениh materijala. Fino vuneno vlakno kašmir dobiva se od kašmirskih koza. Tkanine nisu imale samo funkciju ukrasa odnosno modnog izričaja i pokrivanja tijela . Bile su među glavnim izvoznim dobrima, prikazivale su kulturu svog naroda, ne samo u tehničkom smislu načina njihove izrade , već i u likovnom smislu. Kultura pojedinih naroda, koja se odražavala na tkaninama, širila se kroz trgovinu na druga područja. *“...već je samo posjedovanje tkanina značilo veliko bogatstvo u obliku lojalnosti, moći ili prestiža”*^[3]

Početak nove ere oko 6. St. ponovo dolazi do modernizacije tkalačkog stana. Zbog svoje bolje produktivnosti tkalački stan s gazilom polako zamjenjuje tkalački stan s utezima.

Ovaj moderniji tkalački stan ključan je za razvoj obrta i stvaranje novih gradova.

---

^[3] Schoeser M., Svijet tekstila, Golden marketing- Tehnička knjiga, 2009

Odjeća europskih naroda tokom srednjeg vijeka ne prolazi znatne promjene. Osim što u širu upotrebu ulaze hlače, odjeća je i dalje stilom nalikuje antičkim narodima. Općenito odjeća europskih naroda još se uvijek sastojala od donje i gornje tunike, koje se kroz određene periode minimalno mijenjaju, te su eventualne razlike vidljive u samoj dužini tunike, dužini rukava te bojama. Još se nose se i košulje, suknje i hlače različitih krojeva.

Hlače su bile izrađene od vune, a ponekad su se vezale remenjem ili platnenim zavojima u donjem djelu nogu. Prevladavale su šarene boje, te se često koristilo krzno. Tek dolaskom germanskih naroda dolazi do većeg pomaka u načinu odijevanja odnosno izradi odjeće. Sad se odjeća počinje krojiti i prilagođavati obliku tijela.

Zbog ratova koji su se vodili od 10. do 13. st. dolazi do miješanja kulture i širenja novih ideja. Razvija se trgovina među zapadom i istokom. Europom se postepeno šire tehnike prihvaćene od strane istočnijih zemalja. Grebanje pamuka, pletenje uzoraka, te pređenje potke na vretenu uvađaju se od 11. do 13. St. te se prenose na proizvodnju vune.

Ključan razvoj u tekstilu imali su strojevi za valjanje sukna, kojima se postepeno dodavala energija vode, a iz Italije su se širili prema sjeveru. Sada već mehanizirani tkalački stanovi uvelike olakšavaju dizajn i izradu kompleksnijih uzoraka, tkalački stanovi su širi, a vunena platna izrađuju se u većim dimenzijama. Prihvaćanjem novih ideja i implementacijom istih postepeno se kreće prema industrijalizaciji.

Do sredine 12. St. još uvijek nema velikih promjena u modi i načinu odijevanja. Razlikujemo dvije vrste tunika. Donja tunika „chainise“ je dugačka i uskih je rukava, dok je gornja tunika „bliaud“ kraća, lepršava u struku stegnuta pojasom , te može biti širih i užih rukava. Muška i ženska odjeća još se uvijek ne razlikuju mnogo. Ženska tunika je dulja i uža od muške, izrađena iz dva dijela uske bluze na vezanje i nabrane suknje.

Sl. 5. Primjer odjeće 12. St.

Tek u 14. St. odjeća dobiva neke novitete. Muška odjeća postaje kraća i uža, dok ženska ostaje duga i šira. Kod muškaraca novitet je „pourpoint“ koji se nosi preko košulje. To je vrsta uskog kaputa koji se kopča sprijeda i seže do bedra. „Pourpoint“ kasnije zamjenjuje „jaquette“ također vrsta kaputa odnosno jakne sa otvorenim rukavima. Ženska haljina sada također prati liniju tijela. „Houppelanse“ je vrsta haljine s trokutastim izrezom preko prsa. Pripijena je i stegnuta odmah ispod prsa. S vremenom dobiva na volumenu.

Ovo je vrijeme u kojem se uvode različite restrikcije što se tiče mode i odijevanja. Fransoa-Marie Grau u svojoj knjizi „Povijest odijevanja“ navodi da se u Francuskoj prema kraljevskim naredbama ograničavao broj haljina vojvoda, grofova, baruna, vitezova, štitonoša prema njihovim prihodima. Građanstvu se zabranjuje hermelin, sivkasto krzno, drago kamenje i zlato. Ovakvo mišljenje širilo se Europom te su ga prihvatile skoro sve države. Ovo je jasan primjer kako je moda u službi plemstva i viših staleža što će se i dalje nastaviti sve do 20. St.

U doba renesanse između ostalog vuna odnosno proizvodi od vune, tepisi tapiserije, tkanine, pletiva i dalje ostaju jedan od vodećih luksuznih proizvoda, također su glavna smjernica u uređenju interijera. Među najskupljim elementima odijevanja bili su ukrasni dodaci koji su se i izrađivali ručno i na tkalačkom stanu. To su bili razni vezovi, obrubi, pleteri, rese i vrpce „passementerie“. Flandrija postaje glavno središte tekstilne trgovine vunom na sjeveru, a Italija na jugu. Flamanski majstori vezenja i tkalci bili su nadaleko poznati, osvajanjem teritorija Francuske, Belgije i djela Nizozemske Flandrija vodi glavnu ulogu u trgovini tekstilom na sjeveru Europe. Otvaraju se radionice tkanja i vezenja. Izučeni Flamanski tkalci dio posla obavljaju putujući, a nazivaju se „tapissiers de passage“. Isto tako sofisticirali su vez „or nue“-gdje se svilene niti različitih boja pletu odnosno šivaju preko metalne baze od zlatnih niti da bi se dobili određeni uzorci, često figurativni i narativni.

Fina vunena tkanina proizvodila se u talijanskim gradovima valjanjem sukna. Vuna se dobavljala iz Engleske, te su talijanski tkalci također dovršavali platna tkana za Flandrijske trgovce. Vezovi postaju kompliciraniji a uzorci razigraniji i asimetrični te dominiraju do sredine 17. St.. Iz Italije proizvodnja se širi na druga europska područja.

Talijanski gradovi u periodu renesanse koja je započela u 14. st. bili su predvodnici europske mode. Zbog svoje razvijene trgovine sa istokom prvi su dolazili u doticaj sa istočnjačkim tkaninama. Nosile su se samo najskuplje i najluksuznije tkanine. Ženske haljine bile su dekoltirane a suknje bogato nabrane, nosilo se mnogo nakita. Za razliku od aristokratskog staleža običan puk nosio je jednostavnu i praktičnu odjeću, svila je bila za njih zabranjena. Ovdje je vidljivo da se rimski propisi o odijevanju dani od vlade nastavljaju i u renesansi. Renesansa je period preporoda i raznih noviteta općenito. Isto kao i u arhitekturi i slikarstvu, renesansna moda daje svoje novitete. U početku osnovni elementi odjeće ostaju isti, promjene se dešavaju u detaljima kroja, visini ovratnika i vrsti materijala, kasnije ženska moda počinje pratiti liniju tijela te se naglašavaju atributi (dekolte, struk), s vremenom suknje znatno dobivaju na volumenu. Utjecaj Njemačke u modu donosi jarke boje, te razne proreze kroz koje se donja odjeća provlači kroz gornju. Žensku modu karakteriziraju košulje preko kojih se nose jedna ili dvije haljine. Donja haljina bila je vidljiva u predjelu rukava i oko prsa. Popularan je „V“ izrez koji otkriva donju haljinu ili košulju. Mušku modu karakteriziraju košulje preko kojih aristokrati nose prsluk i širok raskošan ogrtač. Ovo je bio pokazatelj

elegancije i porijekla. Nose se kratke hlače do ispod koljena do kojih sežu uske čarape. Važan dio muške mode plemića bio je i šešir ukrašen perom ili dragim kamenjem. Ženska silueta mijenja se s vremenom, struk se sužuje i steže vrstom košulje „basquine“ a suknja dobiva na volumenu. „Vertugade“ je preteča krinoline. Podsuknja od uštrkanog platna, ojačana vrbovim prutom, koja daje izrazit volumen suknji. Preko podsuknje nosile su se donja haljina bez nabora i bogato ukrašena gornja haljina. U obliku trokuta od struka niže, donja proviruje ispod gornje haljine, te se širi prema dnu. „Basquine“ od kojeg se kasnije razvio korzet se snažno stezao u struku te je bio pojačan s mjedi. Preko nje nosile su se različite bluze također bogato ukrašene. Rukavi su bili široki, pufasti stegnuti u predjelu zglobova.

Sredinom 16. st. moda se drastično mijenja. Važna ekonomska i politička sila sad postaje Španjolska, koja nameće svoja mjerila. Španjolska ekstravagancija negira prirodan oblik tijela, ukalupljuje ga u stroge geometrijske forme te s vremenom postaje ekscentrična i apsurdna. Vlada pokušava nametnuti razne zabrane i ograničenja raskoši, no bogati ih Španjolci ne prihvaćaju, te se na kraju odustaje od strogih normi.

Sl.5. Pprimjer Španjolske mode

Popularne su pruge, uštrkani ovratnici se nose kao dodatak odjeći, neki dosežu širinu preko 20 cm, a pričvršćuju se vrpcom. Popularni postaju i ogrtači različitih dužina. U ovom period odjeća je bila tamnijih boja, kruta, te izuzetno neugodna za nošenje. Izumom stroja za pletenje u Engleskoj, popularne su i pletene hlače od svile ili pamuka. Muškarci su nosili podstavljene trbuhe i napuhnete hlače „trousses“ koje su bile punjene konjskom dlakom i vunom. Ženski steznici se još više ukrućuju te služe da bi tijelo držali uspravnim. Obruč krinoline bio je izrađene od kitove kosti žice ili trske, a s vremenom postaje sve širi. Ženska odjeća također se puni raznim dlakama da bi odrazila svoju geometričnost.

U 17. st. strogi Španjolski stil jenjava, te postupno popularnija postaje Francuska moda. Boje su življe, ovratnici manje ukruženi. Ženska struk se oslobađa pretjerane utegnutosti i strogosti, steznik još uvijek prisutan postaje mekši. Obrisi tijela su prirodni. Do sredine stoljeća krinolina u potpunosti nestaje. Drugačija varijanta krinoline postat će moderna u kasnijim periodima. U Engleskoj i Nizozemskoj prevladava puritanska strogost. Tipičnu odjeću činio je šešir, bijeli ovratnik i ogrtač sa kapuljačom.

U Francuskoj suprotno tome dvor nameće kićenje vrpcama, volanima i perjem. Nose se vlasulje, koje su sezale i do 20cm iznad glave, a izrađivale su se od čipke muslina i vrpce oko metalne konstrukcije. U 18. St. moderne su haljine koje se pričvršćuju na struku i na leđima, otkrivaju ramena, prednji dio ostaje otvoren da se može vidjeti donja suknja. Nose se i vrećaste haljine sa naborima na leđima. Haljine su bogato kićene široke i volumenozne ali nema više strogih obruča krinolina kakve su se do sada nosile. Muškarci su nosili kapute sa nizovima gumba s prednje strane. I prsluk i kaputi postepeno su se skraćivali i sužavali. Hlače koje su se u jednom periodu proširile i postale mekše, ponovo postaju uže. Dolazi do svjetskog prihvaćanja kravate. Tada je to bio rubac na poseban način svezan oko vrata. Obični Hrvatski vojnici nosili su kravate od lana, a plemići od čipke. Odjeća siromašnijih, jednostavnijeg je kroja, izrađena od grubljih materijala i dalje ne doživljava znatne promjene. Europom kruže različiti stilovi i utjecaji. Izučeni tkalci putovali su regijama, širili stilove svog područja, te također prihvaćali nove. *“Stilovi nisu kružili Europom samo zbog transporta tekstila iz jedne regije u drugu nego i zbog kretanja njihovih izrađivača”* ^[4]

Tekstilne vještine bile su veoma tražene, kompliciranija tkalačka platna plaćala su se mnogo više od jednostavnih. Predenje i tkanje privlačilo je sve više ljudi, no samo su oni najstručniji za to bili dobro plaćeni. Ostali koji su bili slabije plaćeni prisiljeni su na emigraciju. U doba francuske revolucije također dolazi do migracije naroda. Sama migracija zaslužna je za pojavu novih vrsta tkanja, pletenja, uzorkovanja, tehnika bojadisanja. Dizajneri uzoraka za tapiserije često su bili slikari. Oni bi izradili dizajn odnosno predložak za tkaninu dok bi stručni tkalci i izrađivači tapiserija odradili tehnički dio izrade gotovog proizvoda. Iz ovog je vidljivo da su umjetnost i tehnologija bili povezani. U periodu od 16. do 20. st. pamuk preuzima vodeću ulogu u proizvodnji tekstila. Ukupna proizvodnja vunениh tekstilija jedva pokriva četvrtinu proizvodnje pamučnih. Razvija se industrija, gradovi se šire, kulture se sve više miješaju. Razvijaju se nove tehnologije predenja i tkanja. Tkalački stanovi sve se više moderniziraju, mehaniziraju, uvodi se strojno predenje, te se ubrzava proizvodnja. Drvene blokove za bojanje tkanina zamjenjuju mehanički strojevi za bojadisanje. Dolazi do razvoja tiska koji znatno olakšava i polako zamjenjuje uzorkovanje. Razvija se strojno pletenje koje svoj vrhunac doživljava kasnije u 20. St., te se upotrebljava diljem svijeta. Preteča strojnom pletenju bio je okvir za ručno pletenje vunениh čarapa.

Krajem 19. St. odjeća postaje jednostavnija, haljine postupno gube širinu, razlikuje se večernji od dnevnog izgleda koji prestaje biti toliko kićen. Ženski večernji izgled služio je pokazivanju uspjeha svog partnera. Haljine su slojevite raskošne, kićene volanima, u početku sa mnogo podsuknji i krinolina, gdje opseg donjeg ruba seže čak i nekoliko metara.

---

^[4] Schoeser M., Svijet tekstila, Golden marketing- Tehnička knjiga, 2009.

Sl. 6. Primjeri odjeće 19. St.

Sredinom stoljeća haljine dobivaju prirodnije dimenzije. Sada se ispod suknje nalazio jastuk ili armatura načinjena od polukrugova smještena sa stražnje strane. Ukrašava se naborima da se dobije volumen. Postepeno se ova konstrukcija olabavljuje zbog udobnosti. Korist se razni modni dodaci šalovi, rukavice bez prstiju, lepeze mufovi, šeširi koji se vežu oko lica, a kasnije mali šeširi raznih oblika. Mušku modu čitavog stoljeća prati strogoća. Nose se tamne boje, a odjeću čine kaput ili jakna, prsluk, hlače koje su ponovno uske, te se kasnije šire. Na glavi se nosi cilindar i polucilindar izrađen od svile. Razvojem industrije i manufakture zanati gube na važnosti.

Stilovi odijevanja pratili su stilove određenog vremena i područja. Pojavom visoke mode sredinom stoljeća, moda postaje slobodnija. Charles Frederick Worth prezentira svoju odjeću na živim modelima. Modni kreatori iako još uvijek primaju narudžbe od viših elita, postaju neovisni. „političke elite koje su uvijek željele, uz manje ili više sreće, zadržati odlučujući utjecaj na modu, nemaju više to pravo“^[5]

Za razliku od danas gdje su moda i trend sveprisutni u svim kategorijama društva, kroz povijest moda je bila rezervirana samo za najimućnije. Kao što sam već spomenula posjedovanje luksuznih tkanina samo po sebi označavalo je prestiž. Tehnologija koja se razvijala s vremenom, znatno je utjecala na vrijednost tkanina i njezinih tvorevina. Njenim razvojem one postaju jednostavnije za izradu, proizvodnja se ubrzava i olakšava te time one postaju jeftinije i pristupačnije širem pučanstvu. Izumom šivaćeg stroja dolazi do masovne proizvodnje. Otvaraju se veliki specijalizirani dućani, a odjevne veličine se standardiziraju.

„Moda koja je bila povlastica i uživanje elita, najprije plemstva, a zatim građanstva doprijet će do cjelokupnog stanovništva koje će je za uzvrat, nadahnjivati i hraniti“^[6]

^[5] Grau F.M: Povijest odijevanja, Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.

^[6] Grau F.M: Povijest odijevanja, Jesenski i Turk, Zagreb, 2008

Kroz povijest odijevanja vidimo da su moda i odjeća promjenjivi. Paralelnim razvojem različitih vještina i tehnika izrade odjeće i samog tekstilnog materijal ubrzavaju se promjene u odijevanju. Možemo vidjeti da je tunika koja se pojavila i prije srednjeg vijeka provlačila kroz modne standarde čitavo tisućljeće. Bila je glavni odjevni predmet oba spola, te se na njenim temeljima razvijaju različite vrst haljina. Do 20. St. promjene u modi su spore i minimalne u usporedbi sa suvremenom modom. Jednako kao i danas u modu su se vraćali, uz neke promjene elementi koji su u danom vremenu bili odbačeni. Na primjer, odjeći se često dodavao volumen koji bi postepeno jenjavao, pa se ponovo povećavao.

Krajem 19. i početkom 20. st. modnu prate veće promjene, no one još uvijek nisu tako česte kao danas, gdje različiti trendovi preplavljaju modni svijet u istom trenutku. Koliko se brzo stvaraju toliko se brzo i mijenjaju. Danas se trendovi individualiziraju, a moda se popularizira.

Već je srednjovjekovni čovjek imao potrebu za kićenjem, ne samo odjećom već i nakitom i šminkom. Odjeća nije imala samo funkciju zaštite, bila je ukrasom tijela. Odjeća i nakit koji su u nekim zemljama jasno bili regulirani ipak su uz sva svoja ograničenja bili pokazatelj težnje za ljepotom i prstižom.

Ovdje također možemo vidjeti da se razvojem ondašnje tehnologije, paralelno razvija i likovni izričaj u tekstilu koji se prenosi na različite materijale i njihove funkcije u svakodnevnom životu. Jednako kao i danas čovjek je imao potrebu za promjenom, ta stalna težnja novim i drugačijim potiče nas ka novim otkrićima i sve bržim napretkom, ne samo u području likovne umjetnosti, mode i tekstila, već općenito. Tako da možemo zaključiti već na primjerima iz prahistorije i antičke povijesti da su likovni izričaj i tehnologija usko povezani.

2.2.2. MODA 20-OG STOLJEĆA

Važan utjecaj na modu u drugoj polovici 19. St. bilo je rođenje modne kuće. Charles Worth osnovao je prvu modnu kuću u Parizu. Modni dizajneri dobivaju više slobode, političke elite nemaju više tako velik utjecaj na modu. Početkom novog milenija u Parizu je održana svjetska izložba „Exposition Universelle“ gdje je praotac visoke mode Charles Worth prezentirao svoj dizajn u stilu popularnog Art Nouveau. Ženska silueta pratila je S liniju sa istaknutim korzetom. Haljina je bila dugih rukava visokog ovratnika upotpunjena dugim nizom bisera. Promjene u modi dešavaju se češće, stilovi odijevanja prate stilove u umjetnosti i arhitekturi, postaju promjenjiviji i podložniji različitim utjecajima. Ženska odjeća postaje opuštenija. Istovremeno se počinju razvijati različiti stilovi odijevanja. Do sad odjeća je bila pokazatelj staleža, no u nadolazećem periodu ona zauzima novu funkciju i postaje pokazatelj određenog identiteta pojedinca.

Promjenom ženske uloge u društvu, mijenja se i silueta. Stil 20tih godina prati mladenački dječjački izgled. Suknje su sezale do koljena a ruke su bile gole. Linija struka spušta se do bokova. Ženska figura nije nimalo naglašena. Popularna frizura bila je bob, a modni dodatak cigareta. Modni promotori umjesto plemstva sada su filmske zvijezde. Coco Chanel predstavlja svoju malu crnu haljinu. Poznata modna dizajnerica svoji kreacijama daje ženi samopouzdanje i neovisnost, te potiče žensku emancipaciju.

OCTOBER
.....
1926
.....
THE FIRST
VOGUE INTRODUCES
COCO CHANEL'S LBD.

Sl. 7. Coco Chanel, Little black Dress

U žensku odjeću uvodi hlače, a u visoku modu nakit od ne dragocjenih materijala i žerzej tkaninu koja se do sad koristila samo za donji veš.

U 30ima struk dolazi na svoju prirodnu razinu i naglašava ženstvenost, širina ramena se povećava pufastim rukavima. Za razliku od prethodnog perioda gdje je vladao androgeni,

dječjački oblik siluete, sada ženska figura i S linija ponovo zauzima glavno mjesto. Ovo je period tehnoloških novina u tekstilu. Proizvode se novi umjetni materijali, poput viskoze. Uzori u odijevanju nastavljaju biti hollywoodske zvijezde. Kontraverzna talijanska modna dizajnerica Elsa Schiaparelli poigrava se printevima u odjeći, gumbe koristi kao broševe i ukras. Patentni zatvarač koji ulazi u masovnu proizvodnju, ona osim za funkcionalnost također koristi kao ukras. Sebe i svoju odjeću smatrala umjetnošću. U suradnji sa Salvadorom Dalijem kreira šešir u obliku cipela.

Sl. 8. Elsa Schiaparelli sa svojim šeširom i Dalijevim usnama na sakou

Za vrijeme drugog Svjetskog rata moda zauzima jednu praktičnu stranu. Ovo je početak ženske emancipacije. U ratnom periodu žene zamjenjuju muškarce na radnim mjestima, pa tako njihova odjeća postaje praktičnija. Materijali se racionaliziraju, recikliraju, silueta postaje uža. Do izražaja dolazi „Pret-a-porter“ dizajn, u prijevodu „spremno za nošenje“, koji je suprotnost dosadašnjoj „Haute couture“ modi (visokoj modi). Zbog svoje masovne proizvodnje pristupačan je svima.

Njemačkom okupacijom Pariza zatvaraju se mnoge modne kuće. Amerika i Velika Britanija razvijaju vlastiti stil. Suknje do ispod koljena ravne ili blago zvonolike, kostimi i bluže sa umetnutim ramenicama glavni su dio ženske odjeće. Krajem 40tih Christian Dior svojom prvom samostalnom kolekcijom vraća Pariz u modno središte. Ramena su obla struk snažno utegnuto, a bokovi podstavljeni. Haljine su izrazito bogate tkaninom.

Već su se početkom stoljeće umjetnička dijela počinjala reproducirati na tekstilne proizvode. Prvi u tome bio je modni dizajnera Paul Poiret koji 1910. g. započinje suradnju sa slikarom Raoulom Dufy. Nakon 2. Svjetskog rata ovakve suradnje postaju stalne. Poznati slikari poput Miroa, Dalia i Picassa rade dizajn za odjevne predmete i dekorativne tkanine.

Dior u 50ima redizajnira malu crnu haljinu. Ženska silueta je strukirana, suknje su široke, ramena obla. S jedne strane javlja se ženska ekstravagancija, a s druge strane prati se „Rockabilly“ ulični stil. Mladi se poistovjećuju sa određenim stilom. Taj stil postaje simbol vlastitih razmišljanja, znak razlikovanja određene skupine od drugih. Odjeća predstavlja zaštitni znak, ona nije u funkciji mode, ona je bunt protiv nametnutih ideja, običaja. Predstavlja osobni identitet pojedinca odnosno skupine. Sam odjevni predmet je identificiran sa personom.

U 60ima možemo vidjeti da se moda odnosno modni identitet usmjerava u više različitih skupina. Pop kultura 60ih uvelike utječe na modu. Smjerovi u umjetnosti Pop art i Op art utječu na modu tog vremena. Vodeća ličnost Pop arta, Andy Warhol u svom umjetničkom izričaju, reproducira raznim tiskarskim tehnikama predmete masovne potrošnje. Suraduje sa proizvođačima tekstila, svoju umjetnost komercijalizira i prenosi u modu. Komercijalizacija umjetnosti bila je jedna od glavnih značajki pop arta.

Sl. 9. Twiggy

Twiggy svojom androgenom izgledom stvara nova mjerila modela. Prepoznatljiva po izrazito mršavom tijelu, kratkoj kosi, dugi trepavicama postaje pop ikona svog vremena, te mijenja ondašnja modna mjerila modela i standard ljepote ženskog tijela općenito.

Jackie Kennedy također ima znatan utjecaj u modnom smislu na široku populaciju.

Mary Quant dizajnira mini suknju koja je stekla vrtoglavu popularnost.

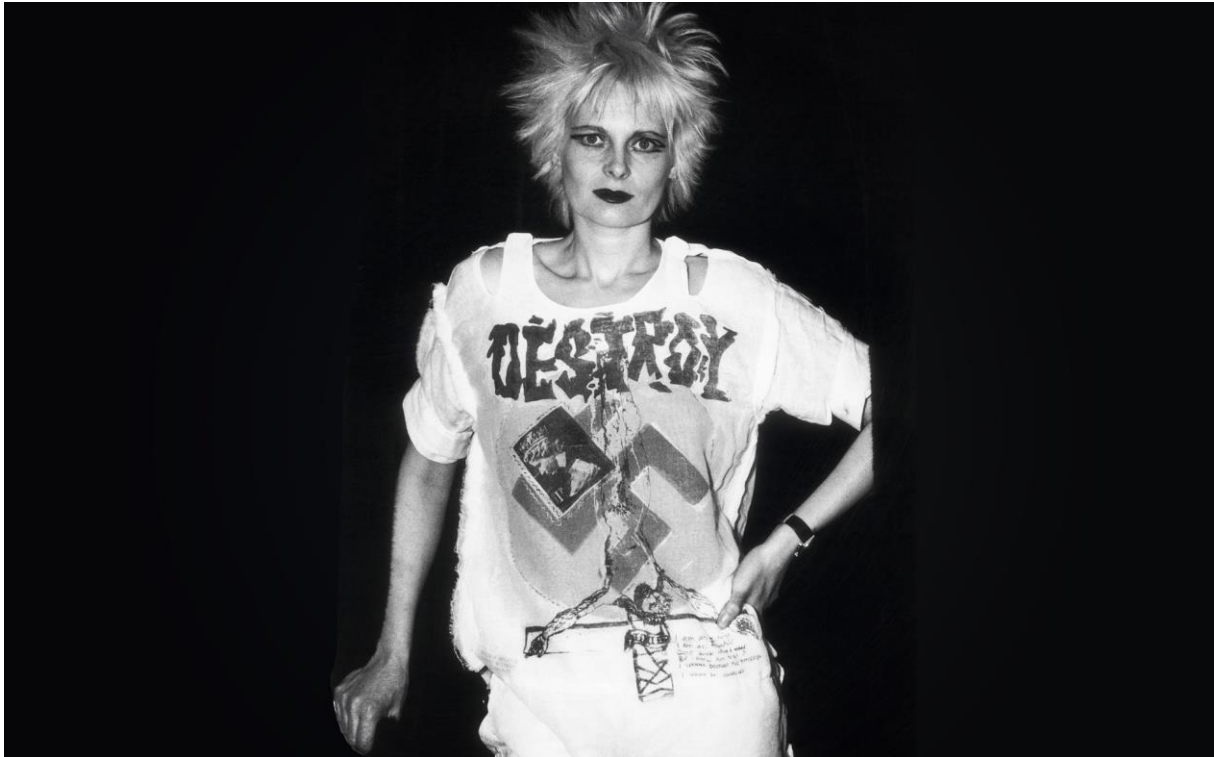
Popularni su umjetni, plastični materijali, visoke čizme, dolčevite.

S druge strane javlja se hipi pokret koji odbacuje materijalistički sustav vrednovanja. Mladi iz imućnih obitelji napuštaju škole, radna mjesta, sele se na ulicu. Bore se protiv ograničavanja

ljudske slobode, vraćaju se prirodi. Odjeću su često sami izrađivali. Nosile su se široke trapez hlače, suknje i košulje u indijskom stilu. Boje su bile intenzivne.

Hipi stil oblačenja i njihova ideologija prenosi se i u 70te godine 20. St. Ono što je karakteristično za modu 70tih je koegzistencija različitih modno kulturoloških fenomena. Osim roka koji se javio 50tih, hipi pokreta iz 60tih, na modnu scenu polako dolazi disko sa svoji blještavim obilježjima, te anarhistička punk kultura.

Vivienne Westwood kreira odjeću u punk stilu, pretvarajući stil sub kulture u modnu okosnicu tog vremena.

Sl. 10. Vivienne Westwood

Slika 5 prikazuje dizajnericu Vivienne Westwood u majici sa sloganom „destroy“ sa obrnutom slikom Krista na križu i nacističkom svastikom. Ovo je prikaz njenih politička stajališta protiv svjetskih diktatora. Između ostalog kreirala je odjeću za kulturni britanski bend „Sex Pistols“ koji su bili predvodnici anarhističkog punk pokreta.

Punk stil odijevanja karakterizira podrapana, prekrojena odjeća tamnih boja, često izbijeljena varikinom. Majice s natpisima političkog stajališta. Umjesto konvencionalnog nakita nosile su se zihalice, metalni lanci oko vrata sa lokotom ili žiletima.

Paralelno u Americi popularizira se jeans. On postaje simbolom američkog napretka i problematične mladeži. Jeans ne poznaje spol, dobne ni nacionalne granice.

„Pret-a-porter“ scena brzo napreduje, promovira svakidašnju odjeću, puno više pažnje posvećuje se kvaliteti što u početku nije bilo tako. Kolekcije se prezentiraju dva puta godišnje po uzoru na „Haute couture“.

Diane Von Furstenberg kreira svoju „Wrap dress“ haljinu. Ovo je bila haljina za sve prigode. Njena popularnost zadržala se sve do danas.

Iz ovih primjera vidljivo je koliko je moda 70ih bila raznovrsna i pod utjecajem različitih stilova i razmišljanja. S jedne strane javlja se bunt i provokacija prema dosadašnjim vrijednostima koji dolazi do izražaja i u modnom svijetu. S druge strane u modi se pojavljuje profinjena elegancija ali i početak masovnog konzumerizma. Ovo je period kada ulični stilovi uvelike počinju utjecati na visoku modu.

Modu 80tih karakterizira prenaplašenost i ekstremizam. Odjeća se izrađuje od različitih umjetnih materijala, boje su intenzivne, neonske. Nose se podstavljena široka ramena, svjetlucave tajice i body, štucne, preveliki pleteni džemperi, natapirane frizure, plastični i metalni nakit, isprani jeans, čipka, intenzivna šminka i sex. Mnogi od ovih elemenata preuzeti su od punk stila 70tih. Ne spojivi stilovi se spajaju u vlastiti modni izričaj, što je često rezultiralo jakim pretjerivanjem. Odjećom se naglašava individualnost, važno je bilo biti viđen. Mediji kroz reklame masovno utječu i nameću modni izgled.

Ono što su ne samo u muzici, nego i općom pojavom, za 70te bili Sex pistolsi, za 80te godine bila je Madonna. Svojom kontraverznom pojavom budila je mnoge kritike, ali i stvarala mnoge modne sljedbenike. Bila je okosnicom svog vremena.

Sl. 11. Madonna

Svojom seksualnošću i ekstremizmom u odijevanju uvelike utječe na modu ovog perioda. Za nju, Jean-Pol Goutier kreira predmete gdje donja odjeća, korzet, uz neke preinake postaje gornja odjeća. Njegova inspiracija za kreiranje odjeće općenito leži u seksu, zavodjenju, novcu i moći, što je tipično za 80te. Period 80tih u svojoj ekstravaganciji možemo lako usporediti sa španjolskom modom 16. St.. Odjeća šminka i nakit u ovom periodu jednako su prenaplašeni kao i stegnuti korzeti popraćeni ogromnim krinolinama i uštirkanim kragnama. Modni izričaj koji ruši dosadašnje granice i modna pravila također prelazi u ekstremizam i ponekad apsurd.

90tih godina prošlog stoljeća u modu ulaze različiti i poneka suprotni modni stilovi. Na uličnu modu utječu smjerovi u muzici i bendovi, televizijske zvijezde. Hip-hop stil karakterizira sportska odjeća sa dodatkom masivnog zlatnog nakita. Glazbeni pravac grundge iako deklariran kao anti moda njegovi sljedbenici stvaraju vlastiti modni izričaj koji se popularizira. Nose se karirane košulje, vojničke čizme, kosa je duga i neuredna. Ostavljao se dojam nemara za vlastiti izgled. Iako su se početkom desetljeća trendovi 80ih nastavili polako se moda vraća minimalizmu. Nosi se jeans, T-shirt i tenisice, tetovaže i pirsing, „choker“ ogrlice, kratke haljine sa tankim naramenicama, ruksaci i capri hlače, majice koje otkrivaju pupak.

Modni dizajneri nastavljaju šokirati publiku, tijelo se sve više eksponira. Što je već bilo započeto krajem 80ih. Forsira se tjelesnost. Modne piste pretvorene su u vrstu teatra gdje umjetnik manifestira svoje emocije i problematiku društva ne samo kroz odjevne predmete, već kroz performans.

Modna scena sve više žudi skandalu i šoku. „Dizajnerska težnja bila je usmjerena ka problemu uobličjenja tijela u idealni oblik.“^[7] Što nije nužno značilo da se prati linija tijela. Forma tijela često se negira. Odjeća se ne prilagođava tijelu ima svoju vlastitu formu.

Rei Kawakubo igra se volumenom umećući neprirodne oblike između tijela i odjeće. Tokio Kumagai plastificira hranu te njome dekorira obuću.

Alexandar McQueen 1995. g. na teatralnoj reviji „Highland Rape“ prezentira modele koji istovremeno izazivaju divljenje i uznemirenost. U svojim preciznim krojevima koristi različite vrste materijal. „Potrgana“ odjeće, izmučeni modeli i cijela scenografija podsjeća na silovanje. Probudio je razne kritike od strane novinara, te se ga osuđuje da promovira silovanje, dok je stvarna poruka revije bila prikaz društva spram ženskom tijelu.

Hussein Chalayanovim modeli na reviji „Between“ nose burke različitih dužina. Kroz 6 modela prikazao je žene bez lica odnosno identiteta. Ovo je bio prikaz kulturološke i religijske pozicije žena, bunt protiv patrijarhalne represije muslimanskih žena.

Ovaj period je i početak razvoja masovnih medija. Pojavljuje se Internet, moda je globalizirana i homogenizirana. 90e godine bile su prekretnica u prikazu modnih revija i shvaćanja mode općenito. Odmakle su se od samog prikazivanja noviteta dizajna kolekcije odjeće i postale su svojevrsan spektakl, koji projicira ideje kreatora ne samo u modnom smislu nego i u problematici društva.

---

^[7] https://bs.wikipedia.org/wiki/Historija_mode, od 02.05.2018

Sl. 12. Hussein Chalayan „Between“

Minimalistički izgled visoke mode 90ih godina nastavlja se i u novi milenij, no s vremenom umjetnici i dizajneri počinju tražiti inspiraciju u prošlim vremenima. Popularan je „vintage“ stil, inspiracija se pronalazi u 60im, 70im i 80im godinama prošlog stoljeća. Dizajnerske kolekcije bogate su bojama, ženstvenije su.

Nose se hlače niskog struka, „skinny jeans“, kožne jakne, tange, sportska odjeća, mini suknje u kombinaciji sa tajicama različitih boja, kombiniraju se različiti stilovi prošlih vremena.

Modeli koji prezentiraju odjeću postaju modne ikone i također znatno utječu na samu promjenu i način prezentacije revija.

Danjim razvojem masovnih medija, na modu ne utječu više samo dizajneri i različite TV zvijezde. Pišu se i prate razni modni blogovi gdje individue prezentiraju ideje dizajnera, brendova i uličnog stila, uz vlastiti stil, mišljenja i opaske. Pojavljuju se „influenseri“ koji preko instagram, youtuba utječu, što i sam riječ govori, na modni svijet. Kroz prezentaciju, kritiku i reklamu pojedinog proizvoda ili dizajnera, postaju izuzetno popularni. Dizajneri se sve više okreću njima nego poznatim glumcima, glazbenicima ili sportašima. Jedna od najpoznatiji modnih infuluensera je Chiara Ferragani. Kroz vlastiti blog koji služi kao lifestyle magazin i web shop, te kroz instagram utječe na milijune ljudi širom svijeta.

Kao što sam već navela, u početku je odjeća služila da zaštiti tijelo od vanjskih utjecaja, a s vremenom se razvila kao ukras tijelu. Ovaj fenomen vidljiv je već u Egipatskoj kulturi gdje su zbog tople klime tkanine bile prozirne i nisu u potpunosti pokrivalo golo tijelo, već su služile baš kao ukras i pokazatelji staleža. Promjene u modi i odijevanju koje su se dešavale kroz povijest nisu pratile praktičnost, već su težile prestižu. Oblik tijela često je bio negiran i sam dizajn je stavljen na prvo mjesto u odnosu na udobnost i praktičnost. Praktičnu odjeću nosili su samo oni nižeg staleža i oni koji su morali raditi. Iako je bilo teško srušiti tadašnje standarde odijevanja koje ženskom tijelu daju dodatne atribute, naglašene grudi i bokove, te uzak struk, početkom 20ih g. prošlog stoljeća ženska silueta se oslobađa. Ovo je usko povezano sa početkom ženske emancipacije i borbe za ravnopravnosti žena i muškaraca. Sada se promjene u modi dešavaju sve češće. „Houte cotur“ revije koje su u početku bile prikazivane u privatnim „show roomovima“ za odabrane kupce otvaraju svoja vrata, prezentiraju se dva puta godišnje, te su popraćene medijima. Evolucijom mode one prestaju samo prikazivati ideje i dizajn u odijevanju, već počinju biti svojevrsna umjetnost, popraćena spektaklom i umjetničkim izričajem vlastitih pogleda na društvo i svijet. Kupnjom „Houte cotur“ odjevnog komada, ne kupuje se samo komad dizajnerske odjeće, već svojevrsna mobilna umjetnost. S druge strane pojavljuje se „Pret-a-porter“ odjeća koju karakterizira masovna proizvodnja, industrijska prilagodljivost i niže cijene. U početku lošije kvalitete, s vremenom dobiva na važnosti, a daljnjim razvojem industrije kvaliteta se uvelike poboljšava. Iako su pojedini dizajneri negodovali na ovakvu vrstu dizajnerske odjeće ona je postala sve prihvatljivija, a prezentirala se po uzoru na „Houte cotur“ dva puta godišnje. Ovakve revije bile su karakterizirane slobodom pokreta i često su bile prikazivane na neuobičajenim mjestima. Dizajneri su koristili ovu vrstu revije kako bi se približili kulturi mladih i masovnoj potrošnji, što za sa sobom donosi i veću zaradu. Danas gotovo ne postoji dizajner visoke mode koji se u svom radu ne bavi „Pret-a-porter“ dizajnom odjeće. Granice između ova dva modna svijeta sve se više brišu, no znatna razlika je u tome što je „Houte cotur“ odjeća u potpunosti izrađena ručno, korišteni su kvalitetniji materijali, a svaki pojedini dizajnerski komad je unikatan.

U današnje vrijeme nema više jasno definiranih modnih perioda kao što je to bilo kroz povijest. Modni stilovi se isprepliću i istovremeno se nose različiti stilovi odijevanja, inspiracija se traži u prošlim vremenima jednako kao i u futurističkim idejama i viđenjima.

S jedne strane raste svjesnost o zagađivanju Zemlje različitim otpadnim sredstvima iz modne industrije, te se okreće ka ekologiji i recikliranju. Popularni su odjevni predmeti od recikliranih materijala i odjeća gdje se jedan komad nosi na više načina. Dok s druge strane neki modni brendovi svoju proizvodnju vrše u zemljama trećeg svijeta, koristi se jeftina, čak i dječja radna snaga, uvjeti rad i otpadne kemikalije se ne kontroliraju, a sve u svrhu veće zarade.

Pojavom masovnih medija modni svijet nam je svakodnevno pristupačan, te samo jednim klikom možemo popratiti modni izričaj traženog dizajnera, vidjeti kulturu i trend nekog drugog naroda, te lakše pronaći inspiraciju za vlastiti dizajn.

2.3. DIZAJNERI

Različiti modni dizajneri kroz godine stvarali su nove ideje i pokrete u modi. Ovdje ću izdvojiti nekoliko dizajnera koji su svoje kolekcije oblikovali vunom i pletivom.

IGOR GALAŠ

Nagrađivani hrvatski modni dizajner rođen je 1982. godine u Koprivnici. Završio je školu Primijenjene umjetnosti i dizajna, smjer Dizajn tekstila. Diplomirao je Modni dizajn na Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Zagrebu. Kroz svoje školovanje sudjeluje na mnogim skupnim izložbama dizajna i forme te modnim revijama. Najnagrađivaniji je hrvatski modni dizajner. 2008. g. na svjetskom natjecanju mladih modnih dizajnera „Hempel Award“ u Pekingu dobiva nagradu za najbolju modnu ilustraciju, najbolju kolekciju i nagradu za najboljeg studenta. 2010. g. na natjecanju iD Dunedin Fashion Weeku u Novom Zelandu dobiva također nagradu za najbolju kolekciju. 2011. g. Melange San Francisco proglasio ga je svjetskim ambasadorom mode, osim navedenih, dobio je razne nagrade i priznanja diljem svijeta. U svojim kolekcijama koristi prirodne materijala vunu, pamuk i lan. Raznim tehnikama pletenja stvara vlastite teksturirane tkanine. Sve pletenine ručno su izrađene. Svoje modele izrađuje bez kroja. Igra se kontrastima tekture i materijala i dekonstrukcijom. Modeli su mu voluminozni i skulpturalni. Kombinira različite oblike tekture i materijale te ih implementira u zajedničku cjelinu.

Sl. 13. Modeli sa izložbe „Na iglama“ Igor Galaš

Najveći utjecaj na njegov modni izričaj imala je njegova majka Marice Galaš. Prema vlastitim riječima najinteresantije mu je bilo kako iz linearne niti nastaje trodimenzionalni oblik.

Izložba „Na iglama“ skup je dizajnerovih modela dugogodišnjeg opusa. Na izložbi prezentirao je više od 80 različitih modela odjeće i nacрта iz nagrađivanih kolekcija od 2006.g. do 2012.g. kroz igru i koegzistenciju različitih materijala, pletiva i oblika.

Odpadni materijal od svojih „reddy to wear“ kolekcija ovaj inovativni dizajner reciklira te stvara nove skulpturalne forme. Ovim činom otpadni materijal od krojenja i šivanja potpuno se iskorištava, te se šalje poruka o svijesnost i potrebi za potpunim iskorištavanjem resursa.

Sl. 14. i 15. Igor Galš modeli izrađeni od ostataka komercijalne kolekcije

TAHIR SULTAN

Tahir Sultan svoje korijene ne vuče iz Kuvajtske i Indijske kulture. Studirao je povijest umjetnosti i arhitekturu, a kasnije modni dizajn gdje je diplomirao modno pletivo. Kombinacijom svog podrijetla i školovanja stvara jedinstveni izričaj u modnom svijetu. U svoje odjevne predmete unosi skulpturalnost i arhitekturu. Za sebe kaže da ne prati trendove već slijedi svoj unutarnji osjećaj. Suradivao je s mnogim poznatim modnim dizajnerima poput Galliana i McQueena koji su imali znatni utjecaj na njegov vlastiti pristup dizajnu. Inspiraciju za svoje kolekcije traži u starim filmovima, „vintage“ odjeći i buvljacima. „*I love anything with a history- with a sense of the past. That have a story to tell, that rain coat did it belong to a young man, when and how was it worn was it his favorite, was he always that thin. Or a Vintage dress, Did the woman cherish it, what did she wear it to , did she wear it more than once? It really is the stories and the mystery behind anything old that lends it its character, and fashion is all about whimsy, fancifulness, drama, stories and scandal.*“^[8] Sudjelovao je u humanitarnoj izložbi za zlostavljane žene „Tees of Hope“ u „Traffic gallery“ u Dubaiu i suradivao sa NGOs (Non Governmental Organisation-Ne vladina udruga) u Indiji gdje je za izradu svoje kolekcije angažirao Indijske žene sa niskim primanjima, čime je pomogao podizanju kvalitete njihovog života. „*Who says that couture fashion has to come out of a fashion house? It can be made anywhere, as long as it's well-made and maintains the integrity of the design. We are helping people build their lives.*“^[9]

Sl. 16. Tahir Sultan Couture Knit AW 2010

^[8]Felwa AlHudaithy, Exclusive interview with Tahir Sultan, <http://felwa-alhudaithy.blogspot.com/2013/02/exclusive-interview-with-tahir-sultan.html>, od 24.02.2013

^[9]<https://www.enigma-mag.com/tahir-sulta>, od 14.04.2009.

U Couture Knit AW 2010 kolekciji spaja etnografska obilježja svog podrijetla sa skulpturalnim izričajem. Kolekcija je gotovo u potpunosti izrađena od pletiva. Boje su intenzivne i kontrastne. Koristi različite zlatne niti kojima upotpunjuje pletivo, te krzno i perje.

U „Ready to wear“ kolekciji „Lost in sands“ predstavljenoj 2013.g. na Londonskom tjednu mode kombinira pletivo s ostalim materijalima. Inspiraciju vuče iz 40ih g. prošlog stoljeća i Sirijskoj i Indijskoj kulturi. Koristi prirodnu paletu boja, nijanse smeđe i bež boje uz ponešto crnih i sivih i maslinastih tonova. Odjeća prati liniju ženskog tijela, ali je istovremeno lepršava i slobodna, te ne sputava kretanje.

Sl. 17. i 18. Tahir Sultan „Lost in Sands“

MOTOHIRO TANJI

Japanski modni dizajner studirao je modu na Bunka Fashion College u Japanu, te 3D grafiku i programiranje na Keio University u Japanu. Svoje školovanje nastavlja u Velikoj Britaniji na Nottingham Trent University gdje studira Fashion Knitwear design (Modno Pletenje). 2012.g. stvara vlastiti brend. U izradi pletiva kombinira ručni i strojni rad. Igra se različitim vrstama i načinima pletenja od jednostavnih i komercijalnih do umjetničkih, voluminoznih i unikatnih. 2013.g. nominiran je za Professional Category of Tokyo New Designer Fashion Grand Pri nagradu. 2017.g. u Tokiju prezentira svoju kolekciju „Reflected in the Water”. Revija je započela u potpunom mraku, te su je polako osvjetljavale dvije lampe. Na modnoj pisti odnosno platformi stajali su modeli koji su jedan po jedan kružili prostorom. Gornji odjevni predmeti bili su izrađeni u potpunosti od različitih vrsta prepleta. Svaki komad skup je različitih vrsta preplata spojen u jedinstvenu kombinaciju, od debelih i čvrstih do tankih i prozračnih. Kroz dekonstrukciju klasičnog pulovera igra se različitim oblicima. Boje su u bijelim i bež tonovima sa povremenim pojavom uzoraka. Donji dio odjevne kombinacije na svim modelima bile su traperice, a tek u nekoliko modela bilo je ukombinirano pletivo. Ovime se još više stavio naglasak na samu teksturu i dekonstrukciju gornjih modela.

Sl. 19. i 20. Motohiro Tanji „Reflected in the Water”

MERCEDES AROCENA i LUCIA BENITEZ

Dizajnerice Arocena and Benítez studirale su zajedno na Escuela Universitaria de Diseño u Urugvaju. Kolekciju „Dominga“ izradile su u potpunosti od vune koja dolazi iz njihove matične zemlje. 2013. g. na natjecanju Mittelmoda Milán, Italy dizajnerice su dobile glavnu nagradu za najbolju kolekciju izrađenu od održivih materijala. *"Dominga comes as a result of an experimental investigation process that begins with the wool - a natural, sustainable and warm fibre that is part of our history and our culture,"*^[10] Kolekcija je inspirirana poviješću, tradicionalnim odjevnim predmetima „Gaucha“ farmera koji su živjeli i radili na području Južne Amerike. Proces izrade ove kolekcije započet je obradom sirove vune u kojoj su sudjelovale i same dizajnerice. Koriste tehniku filcanja i vezenja, a cijeli proces od izrade tkanina do gotovih komada odjeće izrađen je ručno i po uzoru na povijesne tehnike. Odjevni predmeti izrađeni su od ne bojadisane vune, te imaju svoju prirodnu gotovo bijelu nijansu, a uzorci koji se prožimaju kroz kolekciju su trodimenzionalni.

Sl. 21. „Dominga“ Mercedes Arocena i Lucia Benitez

^[10] Dan Howarth, Fashion collection woven from Uruguayan wool by Mercedes Arocena and Lucia Benitez, <https://www.dezeen.com/2014/02/21/fashion-collection-woven-from-uruguayan-wool-by-mercedes-arocena-and-lucia-benitez>, od 21.02.2014

2.4 TEHNIKE IZRADE VUNENI TVOREVINA

Nakon što je vuneno vlakno prošlo sve potrebne procese obrade, te je od vlakna stvorena pređa, ono je spremno za danju obradu odnosno kreiranje tekstila. Bojenje vune može se vršiti na samim vlaknima, prije stvaranja tekstilno plošnih proizvoda, odnosno bojanjem pređe ili se može vršiti bojenje gotove tkanine.

Vunene tkanine mogu biti izrađena na više načina, tehnikom tkanja, pletenja i filcanja. Za izradu vlastite kolekcije od vune koristila sam tehniku filcanja vune i tehniku pletenja vune.

2.4.1 FILCANJE

„Filcanje je tehnika prerade vune koja se temelji na svojstvu vlakana da se usljed mehaničkog i toplinskog djelovanja, a uz pomoć sapuna, međusobno upletu u čvrstu strukturu.“^[11]

Tehnika filcanja vune nastala je u Aziji, a na područje Europe donijeli su Avari i Huni. Danas je ova tehnika poznata svugdje u svijetu no najsnažniju tradiciju ima u zemljama ugrofinskog podrijetla, Mađarskoj i Finskoj.

Nakon odstranjivanja nečistoća i češljanja vuna se moći vodom i tekućim sapunom, te se gnječi i valja. Usred mehaničkog trenja i pritiska te kemijskog djelovanja sapuna vlakna se isprepliću i formira se gusta tkanina. Ljuskava površina i kovrčavost vunenog vlakna pogoduju izradi filcanih predmeta. Najbolja vuna za izradu filcanih tkanina je oštra, kovrčava, gruba vuna.

Postoje dvije tehnike filcanja vune, mokro i suho filcanje. Mokro filcanje vrši se pomoću tople vode i sapuna, te valjanjem. Za mokro filcanje na ruke je potrebno nanesti sapun, vlakna se pokretima ruku uz dodatak tople vode pritišću i valjaju. Za suho filcanje potrebna je igla za filcanje kojom se bockaju vlaka. Skup vlakna se zarola, te se bodu iglom. Ovim postupkom vlakna se izokreću i petljaju te se stvara filcani proizvod. Ova tehnika koristi se za finije detalje, oblikovanje 3D predmete ili doradu mokro filcane tkanine.

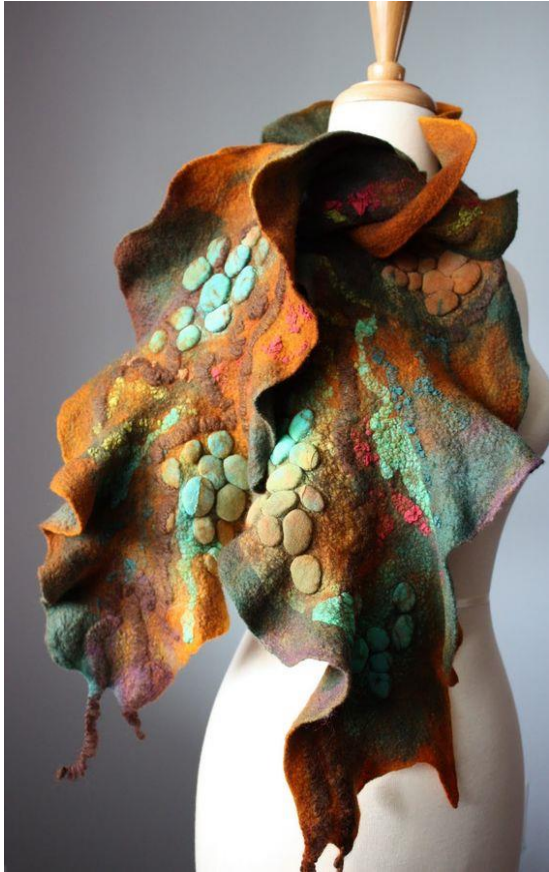
Nuno filcanje je ufilcavanje sirove vune u neki drugi materijal, najčešće svilu. Ovom tehnikom dobivamo laganiju i tanju filcanu tkaninu.

U odijevanju tehnikom filcanja izrađuje se odjeća i modni dodaci poput kapa i ženskih torbi, nakita. Filcanje je pogodno i za izradu tepiha, dekorativnog namještaja, dječjih igračkica.

Usprkos korištenju istih vrsta vunenih vlakna i boja, tehnikom ručnog filcanja, nemoguće je stvoriti dvije identične tekstilne tvorevine, pa je svaki filcani komad unikatan.

---

^[11] Dan Howarth, Fashion collection woven from Uruguayan wool by Mercedes Arocena and Lucia Benitez, <https://www.dezeen.com/2014/02/21/fashion-collection-woven-from-uruguayan-wool-by-mercedes-arocena-and-lucia-benitez>, od 21.02.2014

Sl. 22. i 23. Primjeri „nuno“ filcanja tkanine.

Sl. 24. primjer filcanog šala

2.4.2.PLETENJE

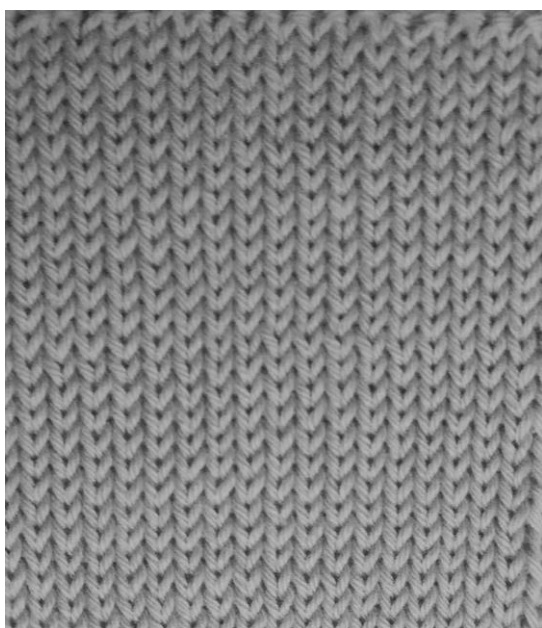
Pletenje je postupak kojim se izrađuje pletenina, to je skup očica koje se pomoću odgovarajućih igala međusobno zahvaćaju različitim vrstama prepleta. Za pletenje je potrebna pređa, duga sukana nit. Različite vrste pređa, u kombinaciji s drugačijim prepletima daju mnogobrojne kombinacije u izradi tekstilnih proizvoda. Mogu biti plošni ali i trodimenzionalni. Za pletenje s najčešće koristi vuna, i njezine mješavine, ali pređa za pletivo može biti izrađena i od drugih prirodnih ili umjetnih vlakana, te njihovom kombinacijom. Širina pletenine oblikuje se dodavanjem ili oduzimanjem željenog broja očica. Prema debljini pređe koju ćemo plest određuje se i debljina igala za pletenje. Danas razlikujemo ručno i strojno pletenje. Ručno pletenje može biti ravno koje se izrađuje s dvije igle ili kružno koje se izrađuje s tri ili više igala.

Strojno pletivo izrađuje se na pletaćim strojevima. Razlikujemo više vrsta pletaćih strojeva, prema načinu pomicanja igala i prema vrsti izrade pletiva. Kroz povijest je teško odrediti početak nastanka pletiva zbog toga što su prvi materijali bili izrađeni od prirodnih vlakana, te su kroz stoljeća propadali. *„Najstariji ostaci pletiva izgledaju kao puzzle s dijelovima koji nedostaju. Pretpostavlja se da su prvi počeci pletenja bili prstima provlačenjem niti kroz petlju. Najstariji ostaci pletenja otkriveni su na Arapskom poluotoku“*^[12]

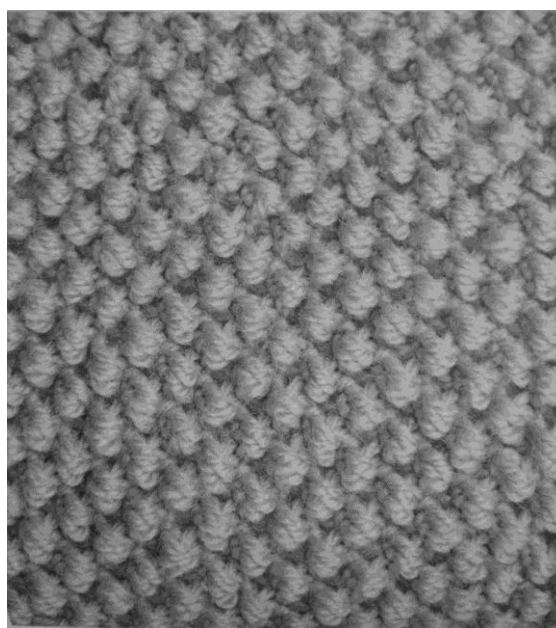
Za vrijeme renesanse u Europi dolazi do razvoja ručnog pletiva, otvaraju se pletaće škole, ali izumom prvog pletačkog stroja u 17.st. ručno pletenje polako izumire. Tehnike ručnog pletenja kroz povijest, a u nekim krajevima i danas prenosile su se s koljena na koljeno. Ono što je najinteresantnije kod pletiva je da kombinacijom prepleta, vrsti i debljini pređe možemo stvarati raznolike pletenine. Matematičkim dodavanjem i oduzimanjem očica stvaraju se uzorci i trodimenzionalni oblici u pletivu.

---

^[12] Povijest pletenja, <http://pletenje.net/povijest-pletenja/>, od 30.06.2018

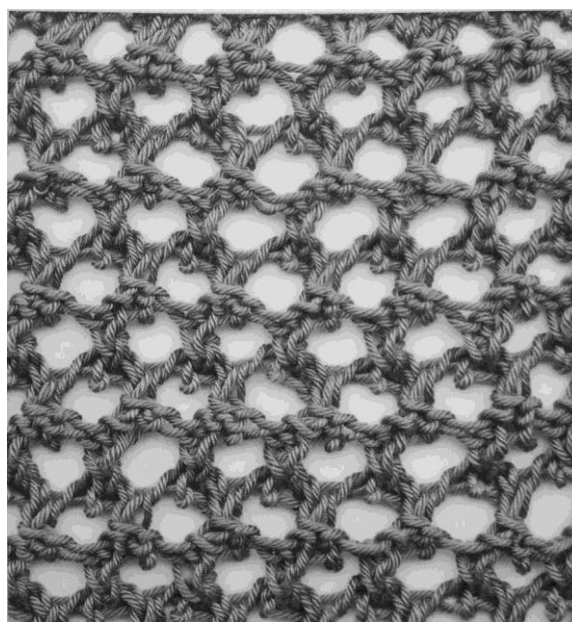
Sl. 25. Osnovni bod

Sl. 26. Sitni bobočasti bod

Sl. 27. Guste pletenice

Sl. 28. Krupni mrežasti uzorak

3 PRAKTIČNI DIO

Za izradu ilustracija kolekcije koristila sam tehniku aqrela, drvenih bojica i flomastera. Kolekcija je dizajnirana u potpunosti od vune, tehnikom pletenja i filcanja. Dizajnirala sam je tonovima crne odnosno sive i crvene odnosno roza boje. Svaki pojedinačni odjevni predmet je monokroman s najvećim naglaskom na oblik i volumen, a zatim teksturu odnosno vrstu prepleta. Dijelovi kolekcije izrađeni od pletiva nisu krojeni, već se samo pletivo oblikuje prema zamišljenom dizajnu. Tu sam se pokušala poigrati volumenom i različitim mekim oblicima. Volumen je postignut izradom trodimenzijonalnih prepleta, bodova, matematičkim dodavanjem potrebnih očica i drapiranjem pletenine. Filcane dijelove kolekcije zamislila sam izraditi na dva načina. Direktnim oblikovanjem volumena u zadanu formu koje sam koristila na modelima 1,3 i 11 za izradu šešira, te krojenjem i šivanjem izrađene filcane tkanine. Želja mi je bila postići kontrast između teksture pletenine i volumena odjeće. Samo pletenje uzoraka zahtjeva preciznost u izradi bodova odnosno uzoraka, za razliku od oblikovanja volumena koji je promjenjiv i proizlazi iz vlastite mašte. Također sam pokušala stvoriti kontrast između volumena koji su oblikovani pletivom, te su meki lepršavi i ne prate stroge forme i filcanih pomalo geometrijskih oblika.

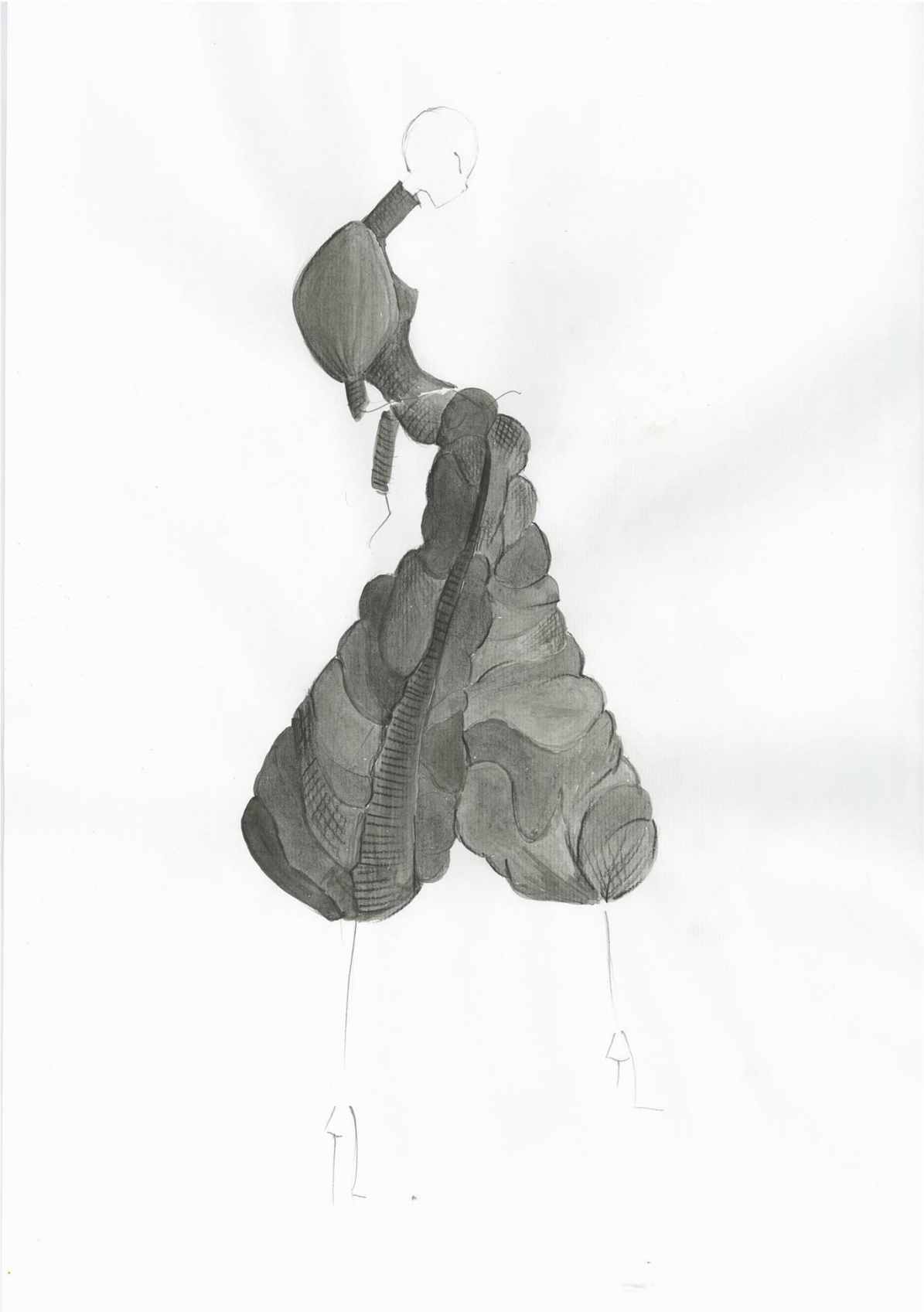
3.1. ILUSTRACIJA KOLEKCIJE

MODEL 1

MODEL 2

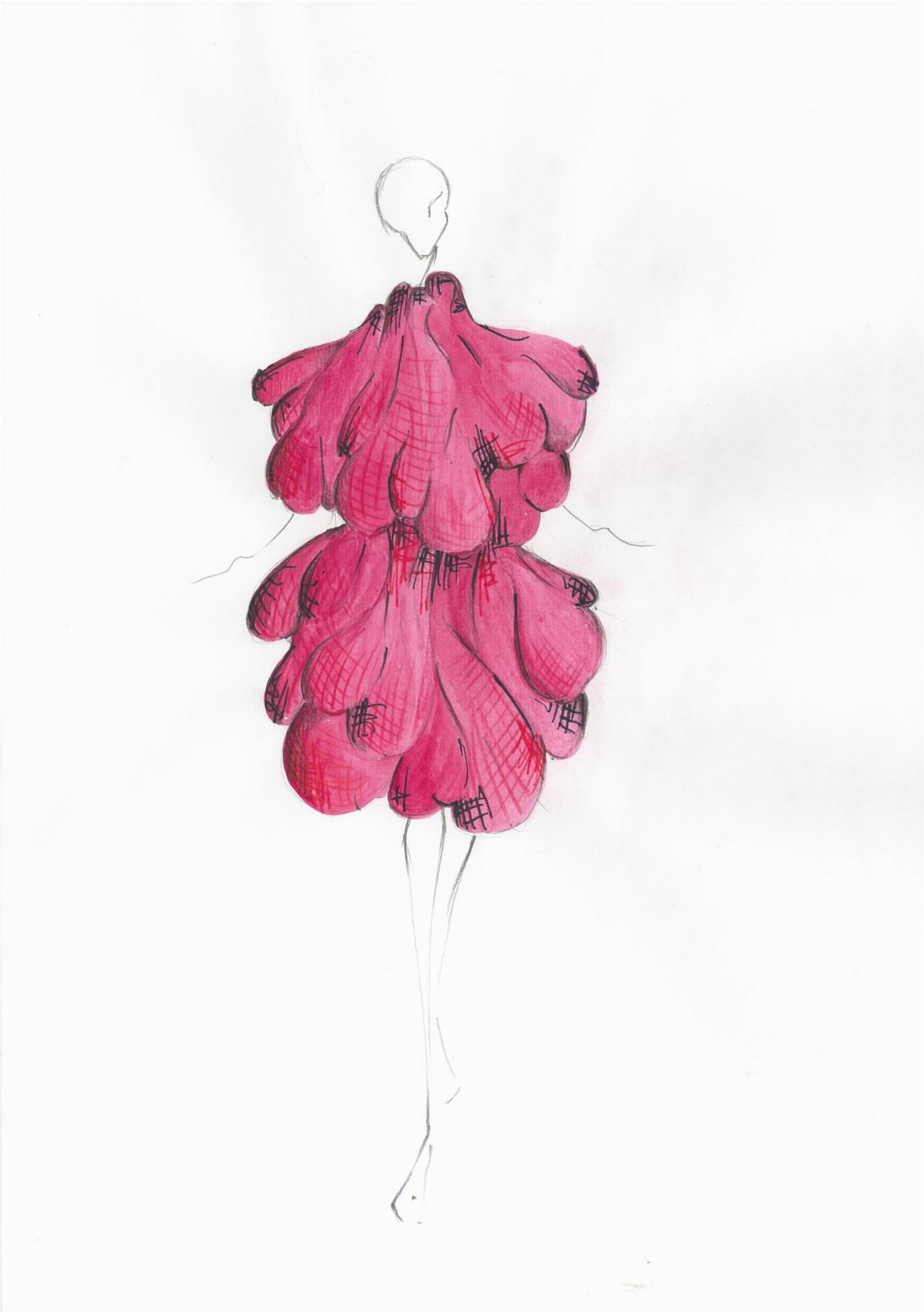
MODEL 3

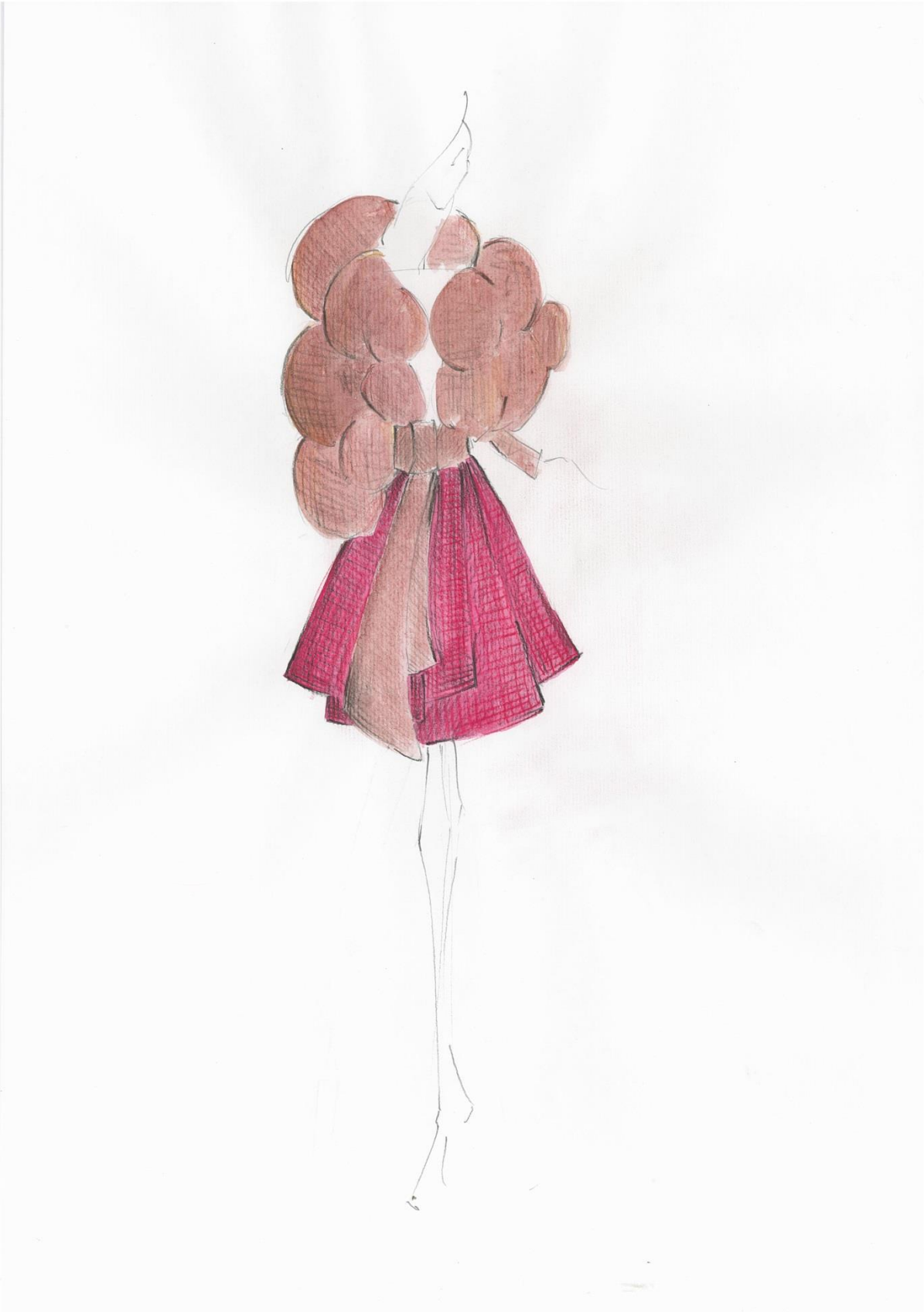
MODEL 4

MODEL 5

MODEL 6

MODEL 7

MODEL 8

MODEL 9

MODEL 10

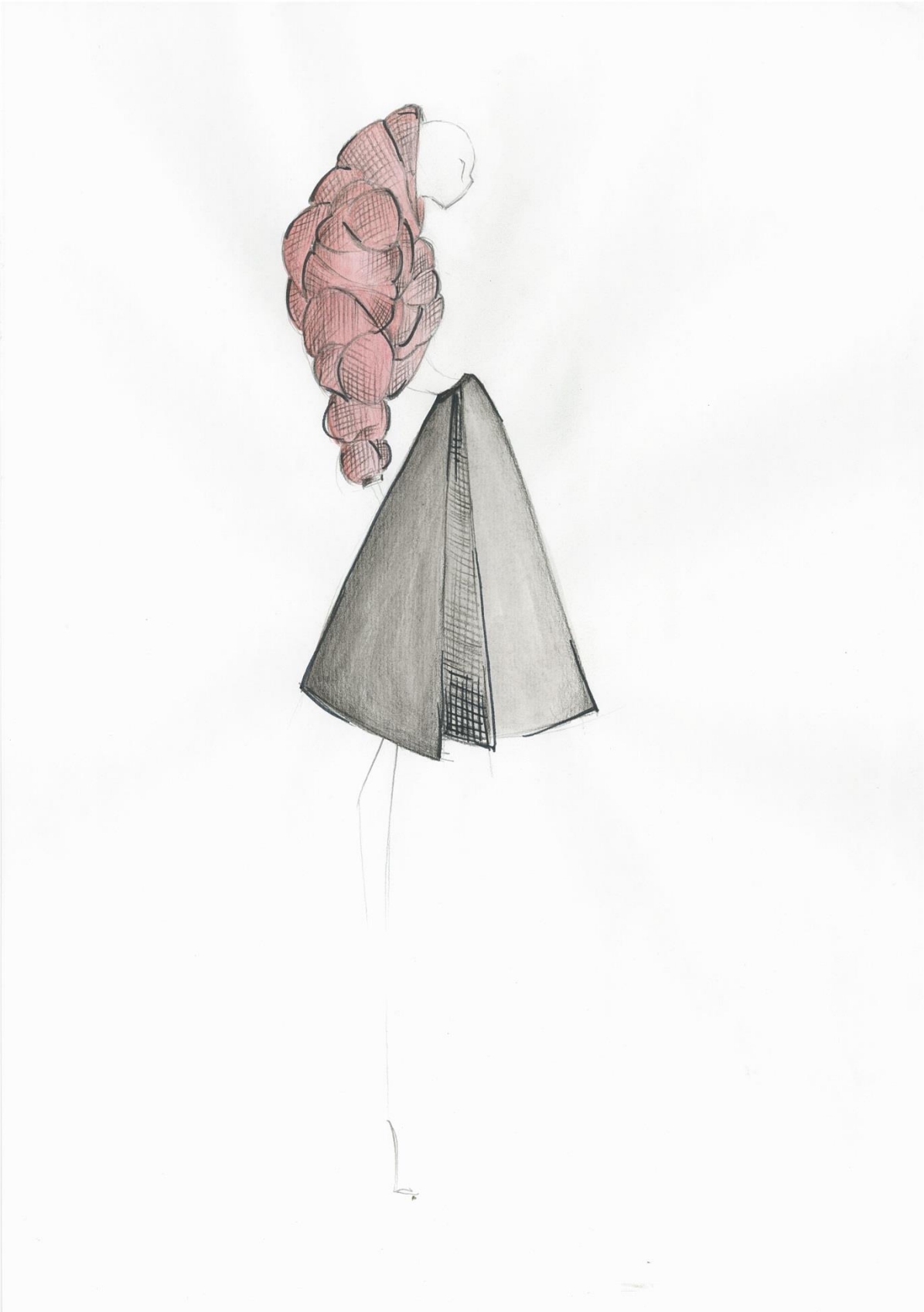
MODEL 11

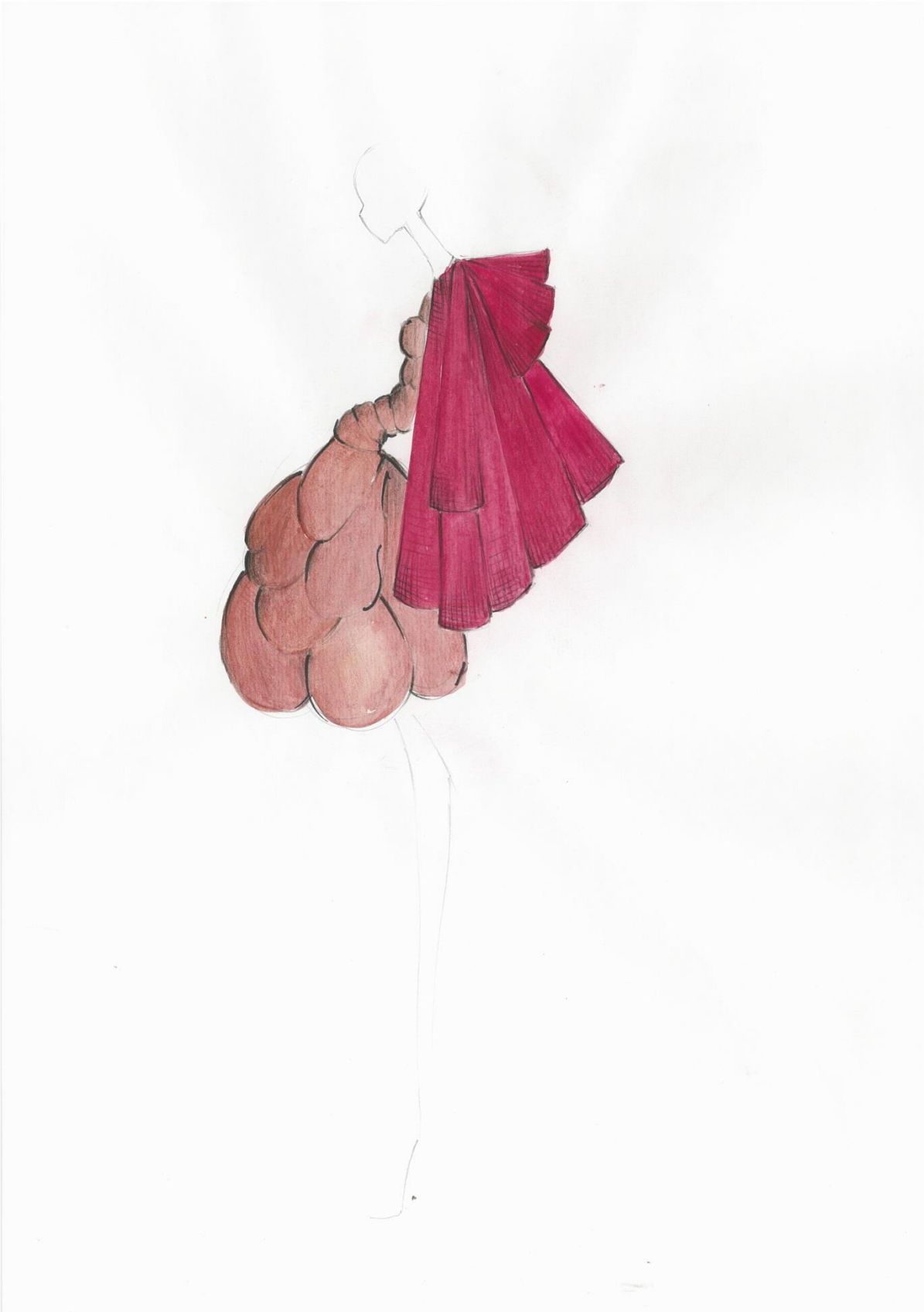
MODEL 12

MODEL 13

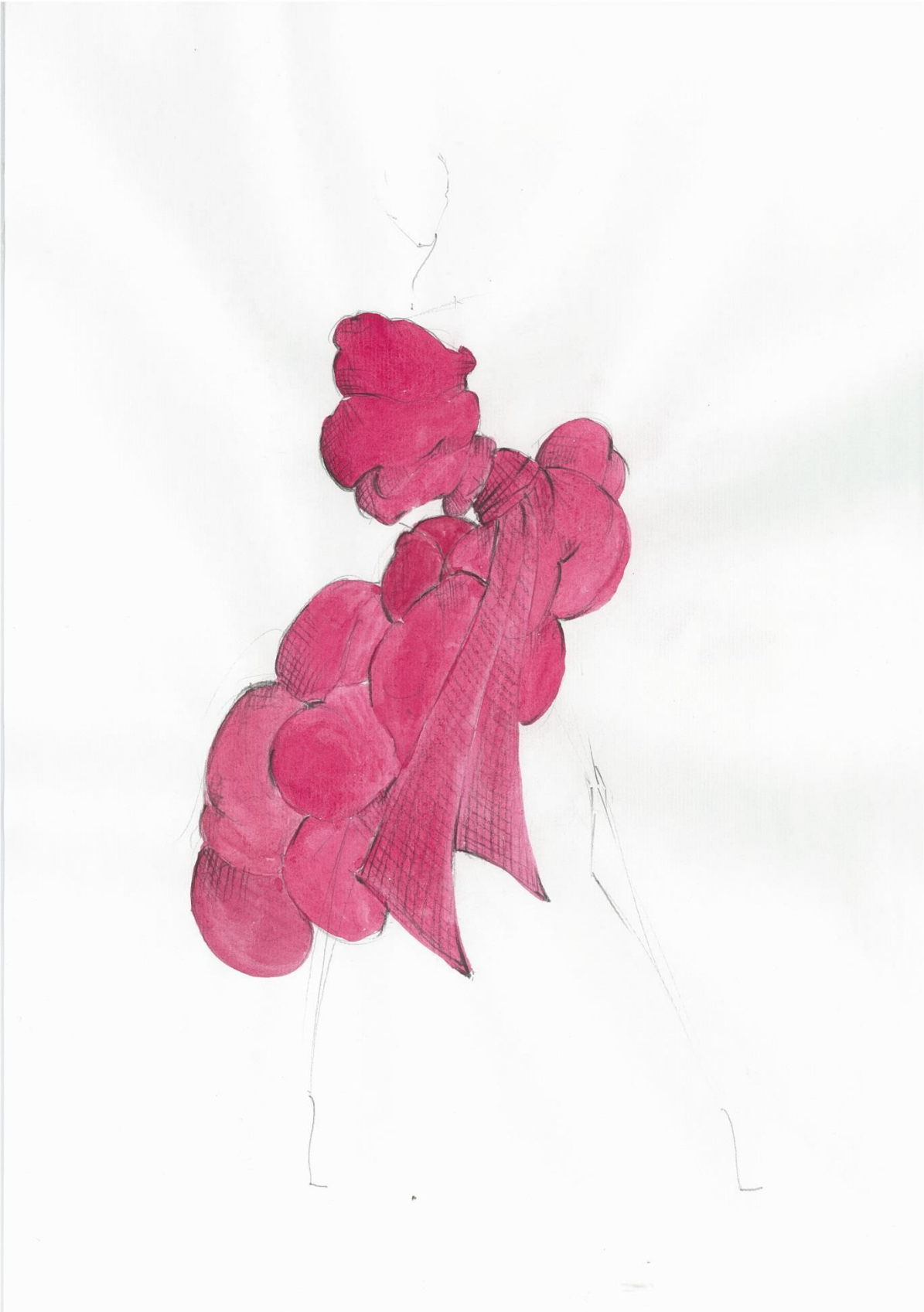
MODEL 14

MODEL 15

MODEL 16

3.2. KONSTRUKCIJA

Za izradu konstrukcije odabrala sam model br. 10 iz vlastite kolekcije.

Prvo ću izraditi konstrukciju temeljnog kroja za haljinu odjevne veličine 38, prikazane na sl.28., a zatim konstrukciju odabranog modela iz vlastite kolekcije, prikazane na sl. 29.

MJERE ZA KONSTRUKCIJU TEMELJNOG KROJA HALJINE

Oznaka veličine: 38

Tab. 1. Glavne tjelesne mjere:

TJELESNA VISINA	Tv	168cm
OPSEG GRUDI	Og	88cm
OPSEG STRUKA	Os	70cm
OPSEG BOKOVA	Ob	94cm

Tab. 2. Konstrukcijske mjere:

Dodatak

DUBINA ORUKAVLJA	$Do = \frac{1}{10} Og + 10.5cm$	+1cm	20,30cm
DULJINA LEĐA	$Dl = \frac{1}{4} Tv - 1cm$		41,00cm
VISINA BOKOVA	$Vb = \frac{3}{8} Tv$		63,00cm
DULJINA KROJA	$Dk = \frac{5}{8} Tv$		105cm
ŠIRINA VRATNOG IZREZA	$\check{S}vi = \frac{1}{20} Og + 2cm$		6,40cm
VISINA PREDNJICE	$Vp = Dl + \frac{1}{20} Og - 0,5$		44,90cm
ŠIRINA LEĐA	$\check{S}l = \frac{1}{8} OG + 5,5cm$	+0,5do1cm	17cm
ŠIRINA ORUKAVLJA	$\check{S}o = \frac{1}{8} Og - 1,5cm$	+1,5do2cm	11cm
ŠIRINA GRUDI	$\check{S}g = \frac{1}{4} Og - 4cm$	+1,5cm	19,5cm
ŠIRINA STRUKA	$\check{S}s = \frac{1}{4} Os - 1cm$		16,50cm

$$\check{S}l + \check{S}o + \check{S}g = 47,5cm$$

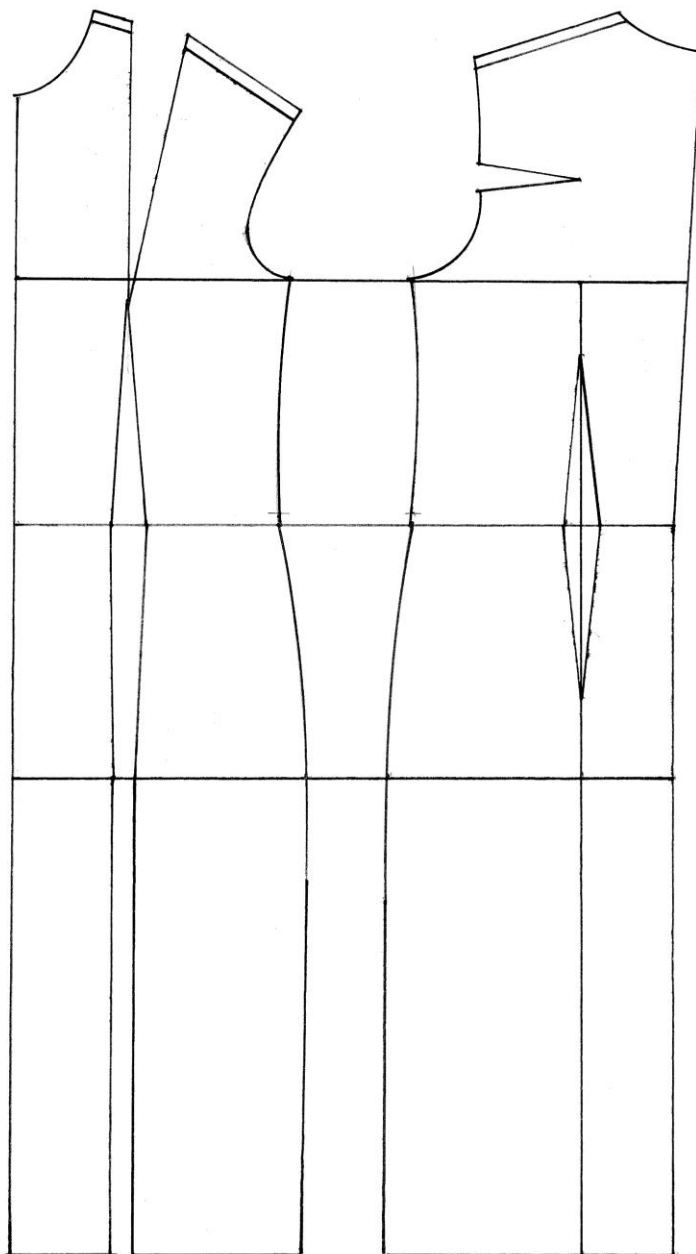
$$\frac{1}{2} Og = 44cm$$

KONSTRUKCIJA MODELA BR.10.

Haljina modela br. 10 dizajnirana je iz 1 komada, koji se preklapa preko ramena. Prednja i stražnja strana su identične te nije potrebno raditi poseban kroj. U potpunosti je pletena. Na sredini pruženog pletiva ostavljen je vratni izrez. Haljina se na tijelo pričvršćuje širokim filcanim pojasom.

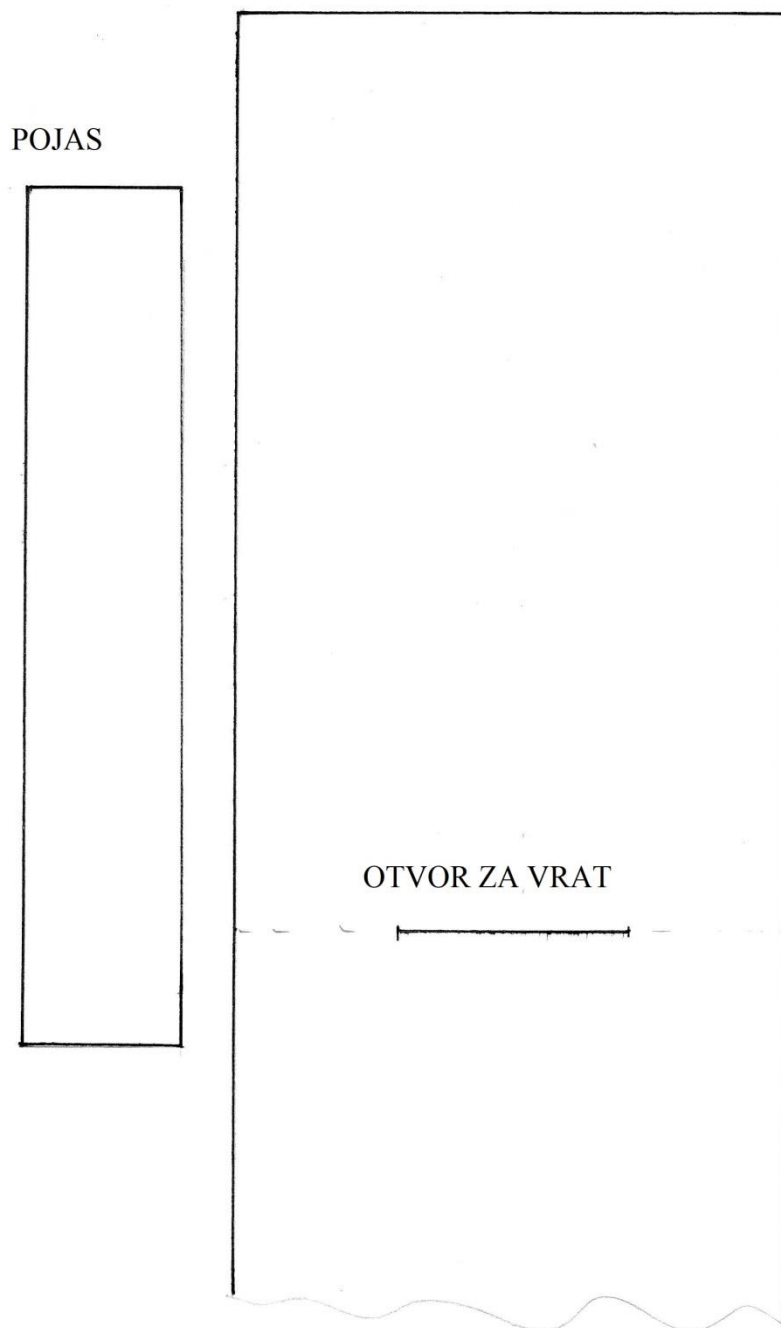
3.2.1. KONSTRUKCIJA TEMELJNOG KROJA HALJINE

Sl. 28. Konstrukcija prednjeg i stražnjeg dijela haljine.

3.2.2. KONSTRUKCIJA MODELA BR.10. IZ VLASTITE KOLEKCIJE

PREKOLPNA SIMETRIČNA HALJINA

Sl. 29. Konstrukcija modela br. 10.

ZAKLJUČAK

Vuna je kroz povijest imala važnu ulogu u svakodnevnom životu. Bila je među prvima vlaknima koja su se uz potrebnu obradu koristila za izradu različitih predmeta. Osim što je korištena za izradu odjeće, koristila se i u domaćinstvu za izradu raznih prekrivača, punjenja i u dekorativne svrhe za tapiserije. Tehnološkim inovacijama i otkrićima, olakšava se prerada vlakna i sama izrada tkanina i odjevnih predmeta, te se svakim novim otkrićem općenito ubrzava napredak naroda.

Vuna je prepoznata kao odličan izolator topline. Danas je njezina upotreba još raznovrsnija, te se koristi i kao tehničko vlakno i odličan izolator u građevini. Pojedini narodi poput Egipćana su je zbog svoje kulture i njenog životinjskog porijekla smatrali nečistom te su preferirali lan i pamuk, dok je u drugim zemljama, jednako kao i danas bila glavni materijal za izradu zimskih odjevnih predmeta.

Sama kultura današnjice je izrazito ubrzana, mediji omogućuju brži protok informacija odnosno inspiracija, pa se tako i naša vlastita maštanja razvijaju brže, što ponekad može imati i negativnu stranu. Ideje postaju nestalne i promjenjive. Ovaj fenomen pogodan je u potrošačkom društvu, gdje je bitna zarada. Čestim promjenama ne samo u odijevanju, već općenito u dizajnu, kumulira se i veći profit. U današnje vrijeme dizajn zbog jake konkurencije i masovne proizvodnje i potrošnje mora zadovoljiti više faktora. Mora biti oku ugodan, privlačan, mora se izdvojiti u masi ostalih, sličnih proizvoda i mora zadovoljiti kvalitetom i funkcionalnošću. Spoj svih ovih faktora daju privremeno idealan proizvod.

Jednako kao što i samu modu karakterizira promjenjivost, tako se i moja kolekcija mijenjala sa svakom novom idejom. Kolekciju sam dizajnirala u potpunosti od vune, kombinirajući pletivo i filcanu tkaninu. Prvobitna ideja proizašla je iz sjećanja na djetinjstvo, baku koja je sama izrađivala odjeću i sebe, koja sam kao klinka jednako kao i danas maštala o savršenim odjevnim kombinacijama. No kako se moje istraživanje razvijalo, mijenjale su se i ideje, sama kolekcija postala je previše raznovrsna i neuhvatljiva. Za ovaj diplomski izdvojila sam 16 modela. Poigrala sam se kontrastom forme gdje je dio odjeće oblikovan mekim volumenima koji me podsjećaju na nestalnost oblaka, dok je drugi dio dizajniran strožim geometrijskim oblicima. Ono što sam tijekom izrade diplomskog rada naučila, je da se treba zaustaviti i postaviti jasne granice i okvire. Jer kad se prepustimo samo mašti, iz svakog dizajna proizlazi novi i tako u nedogled.

LITERATURA

Knjige:

Čunko R., Andrassy M.: Vlakna, Zrinski d.d., Čakovec, 2005.

Schoeser M., Svijet tekstila, Golden marketing- Tehnička knjiga, 2009.

Grau F.M: Povijest odjevanja, Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.

Peacock J., The Cronicle of Western Costume, Thames & Hudson Ltd, London, 2003.

Haffenden V., Patmore F., Pletenje, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013.

Ujević D., Rogale D., Hrastinski M., Tehnike konstruiranja i modeliranja odjeće, Zrinski d.d., Čakovec, 2004.

Internetski sadržaj:

Kiper A., Fashion portfolio, <https://www.scribd.com/read/353204232/Fashion-Portfolio-Design-and-Presentation> (23.04.2018)

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Odje%C4%87a> (30.04.2018)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65693> (30.04.2018)

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Vuna> (30.04.2018)

https://bs.wikipedia.org/wiki/Historija_mode (02.05.2018)

<http://narodni.net/narodni-obicaj-za-obradu-vune/> (02.05.2018)

<https://modanekadisad.wordpress.com/istorija-kostima-u-slikama/anticki-kostim/egipatski-kostim-2/> (06.05.2018)

https://www.sciencelearn.org.nz/image_maps/61-wool-fibre-structure-and-properties (06.05.2018)

<http://clipart-finder.com/clipart/distaff-and-spindle.html> (07.05.2018)

<https://modanekadisad.wordpress.com/istorija-kostima-u-slikama/anticki-kostim/grcki-kostim/> (07.05.2018)

<https://modanekadisad.wordpress.com/istorija-kostima-u-slikama/anticki-kostim/1804-2/> (07.05.2018)

<http://www.medievalwall.com/hrvatski/kulturalna-povijest/srednjovjekovna-odjeca/> (10.05.2018)

<https://modanekadisad.files.wordpress.com/2011/12/grecianmirrore6.jpg> (10.05.2018)

<http://www.cekate.hr/sociokulturni-odjel/povijest-mode-mijene-kroz-stoljeca/> (16.05.2018)

<https://modanekadisad.files.wordpress.com/2012/11/7bff06b590227e46ce5d4b9d3f7113a9.jpg> (16.05.2018)

<https://wannabemagazine.com/istorija-mode-egipat/> (19.05.2018)

<https://morganlankester.wordpress.com/2017/05/11/fashion-in-my-birth-year/> (21.05.2018)

<http://fashiondesign3.blogspot.com/2016/01/> (21.05.2018)

<https://www.vogue.com/article/from-the-archives-ten-vogue-firsts> (22.05.2018)

<https://lonewolfmag.com/elsa-schiaparelli-surrealist-fashion-designer/> (22.05.2018)

<https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-clothing-industry/twiggy> (23.05.2018)

<http://fabrikbrands.com/quintessentially-british-brands-vivienne-westwood-brand/>
(28.05.2018)

<https://wannabemagazine.com/osvrt-na-modu-osamdesetih/> (29.05.2018)

<https://www.beforeafter.rs/stil/visoka-moda-devedesetih/> (02.06.2018)

<https://www.ukessays.com/essays/cultural-studies/fashion-in-the-twenty-first-century-cultural-studies-essay.php> (02.06.2018)

<https://www.story.hr/lifestyle/igor-galas-osvijesteni-pristup-modi-431005> (14.06.2018)

<http://www.fashion.hr/moda/hrvatska-moda/igor-galas-132550.aspx> (14.06.2018)

<http://www.uluhhttp://lastniteindubai.com/up-coming-tahir-sultan/> (18.06.2018)

<http://emirateswoman.com/tahir-sultan-fashion-forward-season-four/#gallery-1> (18.06.2018)

<http://felwa-alhudaithy.blogspot.com/2013/02/exclusive-interview-with-tahir-sultan.html>
(23.06.2018)

<https://www.pinterest.com/pin/78109374759408261/> (23.06.2018)

<https://www.woolmarkprize.com/designers/motohiro-tanji/> (25.06.2018)

<https://www.notjustalabel.com/designer/motohiro-tanji> (25.06.2018)

<https://www.vogue.com/fashion-shows/designer/motohiro-tanji> (25.06.2018)

<https://www.dezeen.com/2014/02/21/fashion-collection-woven-from-uruguayan-wool-by-mercedes-arocena-and-lucia-benitez/> (27.06.2018)

<https://www.behance.net/luciabenitez> (27.06.2018)

<http://vuneniunikati.blogspot.com/> (29.06.2018)

<https://ruta-cres.hr/vuna-i-filcanje-2/> (29.06.2018)

<http://www.callegari.hr/blog/struka/filcanje-carolija-od-vune/> (30.06.2018)

<https://bearcreekfelting.com/felting-101/> (30.06.2018)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Felt> (30.06.2018)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48714> (30.06.2018)

<https://www.pinterest.com/pin/75364993735899975/> (30.06.2018)

<https://www.pinterest.com/pin/69031806772015903/> (30.06.2018)

<https://www.pinterest.com/pin/260153315954175258/> (30.06.2018)

<http://pletenje.net/povijest-pletinja/> (30.06.2018)